

KUTLU DOĞUM ÖZEL SAYI 2016

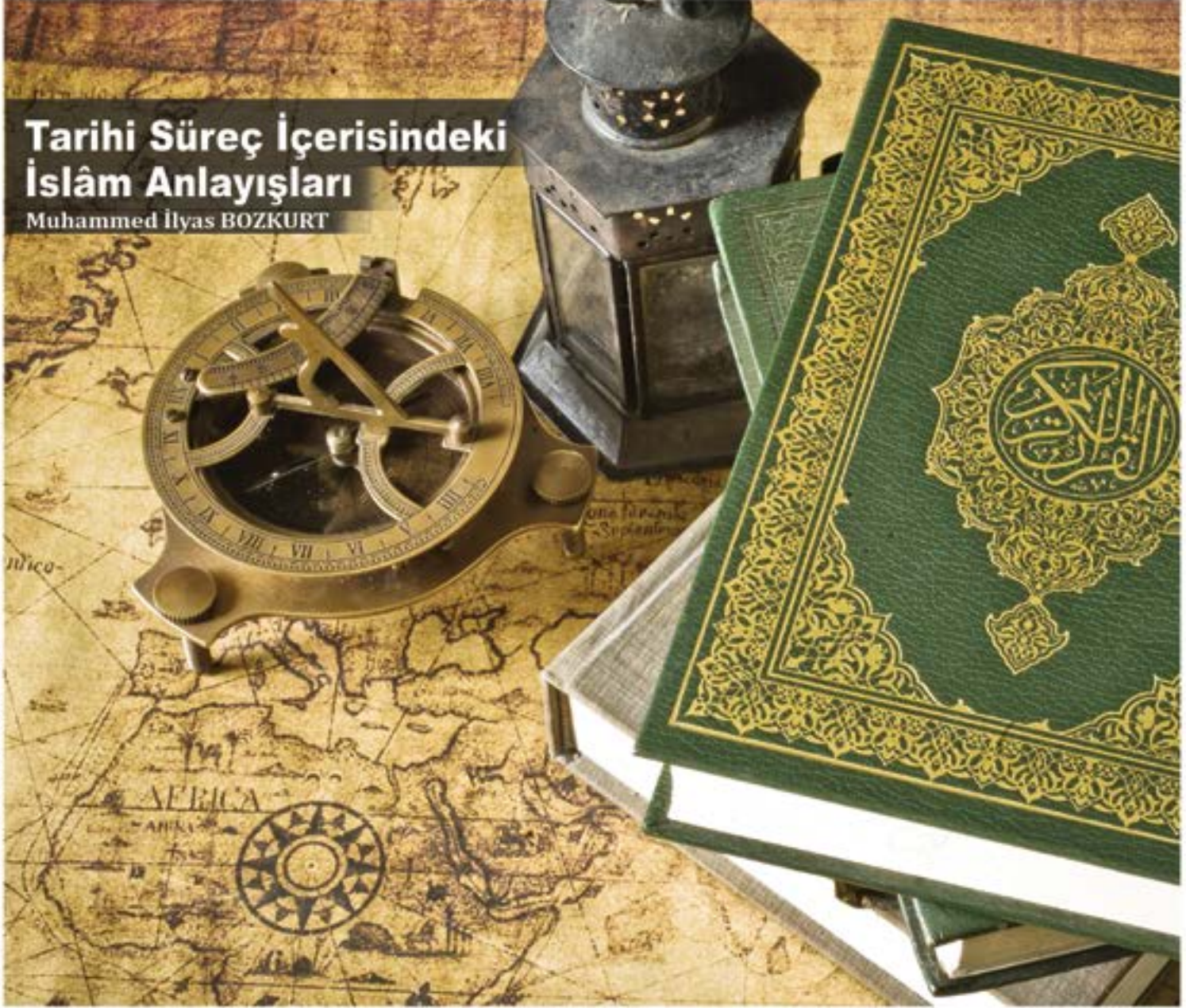
www.ilsam.org.tr

İLSAM

İlahiyât İlimleri Araştırma Merkezi

Tarihi Süreç İçerisindeki İslâm Anlayışları

Muhammed İlyas BOZKURT

İLSAM'ın ücretsiz armağanıdır. Para ile satılamaz!

HAYATLI BİR PEYGAMBER
Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

HZ. PEYGAMBER'İ (SAS.)
HER ÇEŞİT TAKLİD, O'NU
ÖRNEK ALMAK DEĞİLDİR
Prof. Dr. Mehmed Said HATİBOĞLU

HZ. PEYGAMBER'İN
İLÂHÎ VAHYE UYMASI
Prof. Dr. Bayraktar BAYRAKLI

Soğanlı
Kentsel Dönüşümü

Bursa'nın Geleceğini Görüyoruz

Modern yaşamın imkanlarını bir araya getiren, 7'den 70'e tüm sakinlerine huzur ve kaliteli yaşam vadeden Soğanlı Kentsel Dönüşüm projesi, adım adım Bursa'nın geleceğini müjdeliyor.

Yollarından otoparklarına, yeşil ve sosyal donatı alanlarından okuluna ve sağlık komplekslerine kadar her detayı düşünülmüş Soğanlı'da yeni bir kentin doğuşuna tanıklık yapıyoruz.

Kentsel Dönüşüm Osmangazi'yi
Dalga Dalga Saracak

Mustafa Dündar
Osmangazi Belediye Başkanı

Bütünün hayrına.

Alın teri bir değeri,
tevazuyla alıp,
gücümüze katarız.

Sonra çok çalışır,
onu büyütürüz.

Herkesle paylaşıyoruz.

Bizi biz yapan
bu en büyük fark
bütünün hayrına
çalışmaktır.

Batu Zeytinyağları

www.batugida.com.tr

www.batuzeytinyaglari.com

Telefonla Sipariş alınır!

+90 224 482 22 23

KUTSAL TOPRAKLARDA

26 YIL

Gönlünüzdeki
Umre için
bizde yeriniz hazır...

 NİLTUR

HAC ve UMRE ORGANİZASYONU

BURSA (0224) 224 95 12 İSTANBUL (0212) 635 92 62 YALOVA (0226) 813 93 65

www.niltur.com

Yatırımın Büyüğü Kârlı Olanıdır

alKatla.com
arazi alım&satım

 renkvizyon
ORGANİZE OFSET MATBAACILIK A.Ş.

farklı olmak
ayrıcaldır!

10 Tarihi Süreç İçerisindeki İslâm Anlayışları

Muhammed İlyas BOZKURT

İLSAM Başkanı
Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

İLSAM Adına İmtiyaz Sahibi
Akın KARADENİZ

Editör
Muhammet AYDOĞAN
Enes AÇIK

Hukuk Danışmanı
Av. Metin ALTINSOY

Tasarım & Grafik
Revizyon Medya

Baskı
RENVİZYON OFSET

Adres
Üç evler Mah. Burçak Sok. No:6
Vizyon Plaza Nilüfer / BURSA

Tel & Fax
0 224 256 72 00

Web & E-mail
www.ilsam.org.tr
ilsam.org.tr@gmail.com

Hayatlı Bir Peygamber
Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

14

**Hız. Peygamber'i (sas.)
Her Çeşit Taklid, O'nu
Örnek Almak Değildir**
Prof. Dr. Mehmed Said HATİBOĞLU

18

**Hız. Peygamber'in Kişiliği
Nasıl Örnek Alınmalı?**
Prof. Dr. Mefail HIZLI

22

Takvâ ve Dindarlık
Akın KARADENİZ

24

**Hız. Peygamber'in
İlâhi Vahye Uyması**
Prof. Dr. Bayraktar BAYRAKLI

28

**Hakikati Arayanlar İçin
Bir Dost ve Öğretmen**
Prof. Dr. Mehmet EVKURAN

30

Hız. Peygamber'in Beşer Olması
Prof. Dr. Remzi KAYA

34

**Yahudilikte ve Hristiyanlıkta
Peygamberlik Anlayışı**
Prof. Dr. Ali İhsan YİTİK

36

TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDEKİ İSLÂM ANLAYIŞLARI

Muhammed İlyas BOZKURT
İLSAM Onursal Başkanı

Cenâb-ı Hakk Kur'ân-ı Hakîm'de "Ey Yahya! Kitab'a var gücünle sarıl!" (dedik) ve henüz sabi iken ona (ilim ve) hikmet verdik..." (1) "Allah, hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilmişse, şüphesiz ona çokça hayır verilmiş demektir. Bunu ancak akıl sahipleri anlar." (2) buyurmaktadır.

Milli şairimiz Mehmet Âkif'in de ifade ettiği gibi, "Doğrudan Kur'ân'dan alarak ilhamı, asrın idrâkine söyletmeliyiz İslâm'ı." (3) Bu ifade doğrudur. Ancak bunu anlayabilmemiz için önce şu tarihi hakikati bilmemiz gerekir.

Tarihi süreç içerisinde yeryüzünde üç tip İslâm anlayışı oluşmuştur:

Bunlardan bir tanesi "GELENKSEL İSLÂM'DIR".

Geleneksel İslâm; sahabeden sonra tabiin, tabiinden sonra tebe-i tabiin ve ondan sonra etbe-i tabiin ve arkasından giden sırayla her nesilde İslâm âlimlerinin görüşlerinden ve buradan icma denilen mekânizmayla her asırda gelen âlimlerin görüşlerinden, onların şerhlerinden, yorumlarından oluşan yâni tavşanın suyunun suyu diyebileceğimiz bir şekilde bize ulaşan ve bu ulaşım esnasında değişik tarihî süreçlerden geçen, isteyerek ya da istemeyerek, bilerek ya da bilmeyerek, iyi niyetli ya da kötü niyetli olarak, dinin içinde olmadığı halde dindenmiş gibi gözüken birçok prensibin, gelenek, görenek, adet, töre ve bir kısım felsefi akımların tesirleriyle bazı görüş ve bazı yanlış tecrübelerin İslâm dini içerisine girmesi ve girdiği coğrafyanın geleneksel yapısıyla da

doğru orantılı olarak İslâm dininin Müslümanlar arasındaki yaşanış tarzını şekillendirmesi ile oluşmuştur.

Ve nihayet bin dört yüz yıl sonra din uygulamada tahrif ola ola çok değişmiş, İslâm'ın özünden, aslından, gerçek İslâm'dan çok uzaklaşmış ve İslâm ile hiç alakası olmayan, hatta İslâm'a tam zıt, İslâm'ın haram kıldığı, yasak kıldığı şeyler de dindenmiş gibi kabul edilir hale gelmiştir. Yâni yaşanan din zamanla tahrif olmuştur.

Mesela kabirlere mum yakmak, ağaçlara çaput bağlamak, ölülerden medet ummak, büyücü, muskacı hocaları takip etmek, hastalıkların şifasını doktorda, tıpta, bilimde, yâni sünnetullahta aramak gerekirken değişik yerlerde aramak ve benzeri birçok görüş, batıl inanç ve yanlış fikir İslâm dinine girmiştir.

Mesela "iki akçe bir avuçta bulunmaz"; "bir günlük yiyeceği bulunduğu halde ikinci günü düşünen, bizden değildir"; "bir hırka, bir lokma kâfidir"; "dünyada mutlu olan, ahirette mutlu olamaz"; "iki mutluluk bir arada olmaz, o yüzden ahirette mutlu olmak isteyen müslüman dünyada mutsuz olmalıdır"; "müslüman dünyaya eğlenmeye, zengin olmaya, yaşamaya değil, eziyet çekmeye

gelmiştir" tarzı, İslâm'la hiçbir alakası olmayan batıl görüşler ve bunun gibi binlerce hurafe ve yanlış inanış İslâm'ın özündenmiş gibi idrak edilmiş ve geleneksel İslâm'ın içerisinde, bırakın fikir olarak kalmayı, müesseseseleşmiş ve maalesef, Âlem-i İslâm'ın bilime, fenne, teknolojiye, kültüre, sanata, spora, ticarete ve dünyevi her türlü gelişmeye karşı zayıf kalmasına sebebiyet vermiştir.

Dolayısıyla bilim önden gitmiş, o işin doğruluğunu adeta ispat etmiş, Müslümanlar o doğruyu kabul etmek zorunda kalmışlar, sonra da geleneksel İslâm kabul etmek zorunda kaldığı gerçeklere fetva uydurmakla peşinden gelebilmiştir. Bu da İslâm âleminin devamlı geri kalmasına sebebiyet vermiştir.

Geleneksel İslâm'ın bu handikabından kurtulmak için, şayet geleneksel İslâmcıların uyguladığı metod uygulanırsa; yüzlerce, binlerce hükmün tek tek ele alınması, İslâm'a uygun olup olmadığının yeniden denetlenmesi, bunlar düzeltildikten sonra topluma dönülmesi ve toplumda milyonlarca

insanın, bunların yanlış olduğuna, doğrusunun diğeri olduğuna ikna edilmesi gerekmektedir ki; bu, tabir-i caizse, bataklıkta sinek avlamaktan bin beter bir iştir. Ve belki de Müslümanların yeniden toparlanma sürecinin üç-beş yüzyıldan önce tamamlanmasını mümkün kılmayacak bir metoddur.

Bu geleneksel İslâm'ın, batıl; İslâm'la, Kur'ân'la, akılla, fenle, bilimle hiç uyuşmayan, hatta zaman zaman kesişen ve çelişen inanç ve fikirleri İslâm dininden gibi zannedilmiş ve İslâm dininin de bilim karşısında çöktüğü, yâni hak din olmadığı kanaatinin uyanmasına ve ateizmin ve dinsizliğin Avrupa'dan sonra İslâm âleminde de hızla yayılmasına zemin hazırlamıştır. Yâni, geleneksel İslâm gerçek İslâm'ın en büyük sorunu haline gelmiştir.

(4/Hâşiye)

Bunlardan ikincisi "MODERN İSLÂM'DIR".

Geleneksel İslâm'ın devamına karşı olan ve on sekizinci yüzyıldan itibaren felsefenin, bilimin, teknolojinin, pozitivist düşüncenin gelişmesine paralel olarak on dokuzuncu yüzyılda İslâm âlemi içerisinde modernist İslâm akımı doğmuştur. Modern İslâmcılar, bilimin, fennin, felsefenin ve modernist düşüncenin gelişmesiyle paralel olarak gelişmiş; fakat diğerinin gittiği ifrata tepki gösterirken, kendisi tefrite yuvarlanmış ve metot olarak, "biz sadece Kur'ân'ı kendimize ölçü olarak alırız, hadisleri kesinlikle kabul etmeyiz, hiçbir ölçü olarak da almayız" gibi saçma sapan fikirlerin arkasına sığınarak, Kur'ân'ı önlerine koymuşlar, Kur'ân'ı açıklayıcı hiçbir kaynağa müracaat etmeden, Kur'ân-ı Kerim'i direkt okudukları gibi, anlamaya ve yorumlamaya başlamışlar. (5/Hâşiye)

Aslında bu hastalığın kaynağı İslâm'ın ilk yüzyılında kurulan mutezile mezhebine dayanır. Bu mezheb Abbasi Devleti'nin ilk yüzyılına damgasını vurmuş ve hükmünü 849 yılına kadar devam ettirmiştir. Daha sonra bin yıl kadar bir süre pasivize olan bu görüş sanayi inkılabının şoku ile birlikte İslâm dünyasının gündemine "Modern İslâm" adıyla yeniden gelmiştir.

Üçüncüsü ise, "ASR-I SAADET İSLÂMİ'DİR (HANİF İSLÂM)".

Cenâb-ı Allah Kur'ân'da "Yüzünü Allah'ın fıtratı olan Hanif dine çevir ki; Allah insanları bu fıtrat üzere yaratmıştır. Allah'ın yaratma metodu değişmez. İşte bu kayyum (6/Hâşiye) olan (zaman, zemin, şahsa göre değişmeyen) dindir. Ancak gelgelelim ki insanların çoğu bunu bilmezler." (7) buyurmuştur.

Hanif İslâm, Müslümanların uyması, takip etmesi gereken en ideal metottur.

Hanif İslâm şudur ki;

Evvela; Kur'an, İslâm'ın temel kaynağıdır. Kur'an'ı anlayabilmemiz için Kur'an'ı açıklayıcı kaynaklara ihtiyacımız vardır. Bunlardan ilki, yine Kur'an-ı Kerim'in içerisindeki açıklayıcı ayetlerdir.

İkincisi, Kur'an-ı Kerim'i açıklayan Peygamber Efendimiz'in (sav) *sahih sünnet-i seniyyesi*dir ki; Kur'an'ın içindeki söz ve prensipleri hem sözle açıklamış ve izah etmiştir, hem de kendisi yaşayarak ve uygulayarak bizzat bize örnek olmuştur. Dolayısıyla sahih hadisler ikinci kaynağımızdır.

Üçüncü kaynağımız, Kur'an-ı Kerim'de **"Aklınızı kullanmıyor musunuz?"** (8) **"Umulur ki tefekkür edersiniz!"** (9) **"Allah, akıllarını kullanmayanları pisliğe gömer."** (10) gibi ayetlerde yüzlerce defa tekrar edilen *akıl, mantık ve bilimdir*.

Evvela; akıl, Cenâb-ı Hakk'ın koyduğu temel mantık prensipleri ile çalışır. Temel mantık prensipleri, hem kâinatta hem de Kur'an'da geçerlidir. Dolayısıyla, Kur'an'ın içerisindeki ayetler de aynı kâinattaki mantık kuralı ile yazılmış ve uygulanmış olduğu için, Kur'an'ı anlarken bu mantığı çok iyi bilmek ve bu mantığa

uygun bir şekilde vahyi anlamak, Kur'an'dan mantığa aykırı şekilde yorum ve mana çıkartmamak önemlidir.

İmam-ı Âzam mantık ve kıyasın önemini belirtirken şöyle beyan etmiştir:

"Meselelerin karşılıklı müzakeresinden faydalanmak isteyen kimse bir şeyi anlamadığı zaman kıyas yapılmasını ister. Bil ki akıl ve kıyas hakkı bulmak isteyen aradığı hak ve hakikati ortaya çıkarır. Kıyas (mantık yürütme) hak sahibinin iddia ettiği hakikate ulaşmasında adil şahitler gibidir." (11)

Saniyen; bilimsel gerçekler yâni fizik, kimya, biyoloji veya psikoloji, sosyoloji, hukuk ve tarih gibi bilimler Kur'an'ı açıklayıcı kaynaklardır.

Hanif İslâm'ında ise, Kur'an'ın usul ayetleri esas alınarak ve konuyla ilgili sahih sünnetlere başvurularak direk Kur'an ve sünnetten asrın bütün meseleleri yeniden içtihat edilebilir. Bu içtihatlar yeni olduğundan ve çağın insanının aklına, mantığına ve

çağın ilcaatına uygun olduğundan, bu içtihatların hemen hemen tamamına yakını toplum tarafından kabul görür.

Bu böyle yapıldığı zaman görülecektir ki; çok karmaşık, cevabı yok zannettiğimiz binlerce mesele kendiliğinden, Kur'an ve sahih sünnete dayanan içtihadî formüllerle çözülecektir.

Bu açıdan biz Kur'an-ı Kerim ayetlerini iki gruba ayırıyoruz. Biri manada muhkem ayetlerdir ki, biz bunlara usulat diyoruz. Bunlar zaman, zemin ve şahsa göre değişmeyen; her asırda, her tabaka insana hitap eden ayetler olup, kıyamete kadar hükmünü devam ettirecektir. Bu ayetler Kur'an'ın anası, omurgası ve beynidir. Geriye kalan ayetler ise, muhkem ayetlerin açıklama ve izahlarıdır.

Cenâb-ı Allah Kur'an'da **"Elif Lâm Râ. Bu Kur'an; âyetleri, hüküm ve hikmet sahibi, herşeyden haberdar olan Allah tarafından muhkem kılınmış, sonra da ayrı ayrı açıklanmış bir kitaptır."** (12) buyurmaktadır.

Bu ayetler (füru ayetler), Kur'an'ın indiği dönemdeki, Peygamber Efendimiz (sav) ve etrafındaki insanlara hitap eder. Bu ayetler örnek ayetlerdir. Usul ayetlerin anlaşılmasını kolaylaştırmak için nazil olmuşlardır.

"İşte Allah (cc) ayetlerini size böyle açıklar" ve benzeri tarzda birçok ayet bunun delilidir. Bunu bir örnek ile izah edecek olursak:

Kur'an'ın usul ayetlerini matematikteki formüllere benzetebiliriz. Muallim önce formülleri yazar ve izah eder. Ancak sınıftaki öğrencilerin çoğu bunu anlayamaz. Anlayan da çabuk unuttur, akılda kalmaz. Sonra bu formülle birkaç problem çözer. Bu çözümlerden sonra sınıf formüllerinin ne anlama geldiğini hakkıyla kavramış olur.

İşte Kur'an, usul ayetleri ile kıyamete kadar devam edecek, her

zaman ve zeminde her tabaka insana hitap edecek ve insanlığın elinde hidayet rehberi olacak, hayatın her merhalesinde insana yol gösterecek temel prensipleri ve formülleri verir.

Kur'an'da Cenâb-ı Hakk **"Allah'ın Resulü (sav) size tertemiz sayfalarından oluşan bir kitap okuyor. O kitap ki; içerisinde kayyum (zaman, zemin ve şahsa göre değişmeyen) usuller içerir."** (13) buyurmuştur.

Bu prensip ve formüller dediğimiz usul ayetleri tabii olarak ağır bir mantık örgüsüne, hassas bir bakış açısına ve yüksek bir ilme dayandığından herkes onu anlayamaz. Anlayanların bir kısmı da yanlış anlar. Doğru anlayanın da hafızasında kalmaz. Ancak bu usul ve prensipler birkaç misalle te'yid edildiği takdirde, her tabaka insan bunu anlar hale gelir.

Dolayısıyla önce Kur'an'daki usul ayetlerinin tespiti yapılmalı; daha sonra o usul ayetlerinin nasıl anlaşılması gerektiğinin pratiği bin dört yüz sene önceki asr-ı sadete giderek yapılmalıdır. Pratiği yapıp, nasıl anlaşılması gerektiği izah edilip doğrulandıktan sonra, o usuller ve metotlar bu zamana tekrar taşınmalı ve bu zamanda verilecek olan her türlü fetva ve

Elhâsıl:

Şu zamanda her türlü fitne ve fesadın, anarşi ve kargaşanın, sapkınlık ve su-i ahlakın bertaraf edilmesi ve her türlü hayrın celb edilmesi ancak Kur'an'ın mantığı ve ruhu ile mümkün olacaktır.

Kur'an'ın mantığı ve ruhu içtihatlarla yansıkça zamanın bütün soru ve sorunlarının içtihat mekanizması yoluyla kendiliğinden düzeldiğini göreceğiz.

Aksi takdirde İslam dünyası değirmen taşı etrafında dönercesine aynı sorunların etrafında dönüp duracak ve gelişen zamana ve bu zamanı şekillendiren medeniyetlere karşı çaresizlik içerisinde kıvranacaktır.

Evet, İslâm medeniyetini yeniden canlandırmak, çağın önüne geçirmek ve bir kere daha "altın çağı" yaşayabilmek; Kur'an'ın mantığını, ruhunu ve metodunu esas alan Hanif İslâm'ını çok iyi kavramakla mümkündür.

Dipnotlar:

1. Meryem Sûresi 19/12
2. Bakara Sûresi 2/269
3. M.Âkif ERSOY, Safahât.
4. Hâşiye: Geleneksel İslâm'ın çeşitleri ve birbirlerine göre farkları 3. Mukaddim'nin
5. Hâşiye: Hatta bu gürühtan bazıları Kur'an'ın ölçülerine göre kendi hayatlarını şekillendirmek yerine hayat tarzlarına göre Kur'an'ı bir kalıba sokmaya çalışmışlardır.
6. Hâşiye: Kayyum din: Hz. Âdem'den beri bütün peygamberlere gönderilen dinlerin değişmeyen özüdür.
7. Rûm Sûresi 30 /30
8. Bakara Sûresi 2/44
9. Bakara Sûresi 2/219
10. Yûnus Sûresi 10 /100
11. İmam-ı A'zâm; el-âlim ve'l-müteallim; s:15; Marmara Üniv. İlahiyat Fak. Vakfı yayınları; 1992; Çeviren: Doç. Dr. Mustafa Öz.
12. Hûd Sûresi 11/1
13. Beyyine Sûresi 98/2-3

"Yüzünü Allah'ın fitratı olan Hanif dinine çevir ki; Allah insanları bu fitrat üzere yaratmıştır. Allah'ın yaratma metodu değişmez. İşte bu kayyum olan (zaman, zemin, şahsa göre değişmeyen) dindir. Ancak gelgelelim ki insanların çoğu bunu bilmezler."

Rûm Sûresi; 30/30

**Peygamber uy-
gulamaları,
Kur'ân'ın ve sün-
netin evrensel
hukuk ve ahlak
kuralları çerçe-
vesinde yorum-
lanırsa her şart
ve ortamda ha-
yatiyetini devam
ettirecek, böylece
Allah'ın Resûlü
hayatın tam or-
tasına yerleşmiş
olacaktır. Aksi
takdirde peygam-
ber hayatsız, hayat
da peygambersiz
kalacaktır.**

Sözün aslı Halim Sabit'e is-
nad edilir: "Hayatlı bir din
ve dinli bir hayat" şeklinde.
Kastedilen, dinin hayatın içinde
olması, bunun için de yaşanabilir
bir din anlayışının ihya edilme-
sidir. "Din" kavramını, genel an-
lamda "dinle ilgili bütün kurallar"
şeklinde anladığımız takdirde bu
ifade kalıbı doğrudur. Fakat özel
bir tasnifle değerlendirecek "din"
daha çok inanç boyutunu ifade
eder. Hayata yansıyan yönü ise
şariat olarak adlandırılır. Bu da
hukuk ve ahlak esaslarını içerir.
Dinin bu alanı ile ilgili pratik ha-
yatta somut uygulamalarla bize
örneklik eden ise bizzat Hz. Pey-
gamber (as)'dır. Zira salt soyut ve
teorik vahiy ifadelerinin uygula-
ması yapılmadan hayattaki karşı-
lığını tespit etmek güçtür. Bundan
dolayı bazı hocalarımız bu hususu,
"Din Allah'ın, şariat ise peygambe-
rindir" şeklinde açıklarlar. Do-
layısıyla yazımızın başında sözünü
ettiğimiz ifade kalıbının "hayatlı
bir peygamber ve peygamberli bir
hayat" olarak dillendirilmesi, özel
anlam ve pratik değer açısından
daha gerçekçi gözükmektedir.

İslam dininin doğuşundan
bu yana İslam düşmanlarının
hedefinde daima Hz. Peygamber
(as) olmuştur. Zira zihinlere ve
vicdanlara hapsedilen inançlar

söylem ve eyleme dönüşmedikçe
insanlar tarafından çok da önem-
senmez. Bu sebeple salt inanç
hürriyeti tarih boyunca pek sorun
oluşturmamış, fakat inancın ifade
edilmesi ve yaşanması konusun-
da pek çok sorunlar yaşanmıştır.
İşte Hz. Peygamber (as) özellikle
vahyin tatbik boyutunu temsil
ettiği için din düşmanlarının
daima boy hedefi olmuştur. Kendi-
sine gelen Kur'ân ayetlerinin men-
şeinden özel hayatına kadar bir-
çok itham ve iftiraların ana gayesi
onu itibarsızlaştırmaya ve böylece
İslam dininin pratik hayattaki var-
lığını değersizleştirmeye matuftur.
Oysa Hz. Peygamber (as) ve O'nun
sünneti olmadan İslam diye bir
dinden söz etmek mümkün de-
ğildir. Öncelikle bu tespiti yapmamız
gerekmektedir. Biz, kendini Müs-
lüman olarak tanımlayan herkesin
bu tespiti bir itirazı olabileceğini
düşünmüyoruz. Zira etle tırnak ne
ise Kur'ân ve sünnet de odur.

Bu ana esası tespit ettikten son-
ra **"Hayatlı Bir Peygamber"** baş-
lığıyla kaleme aldığımız bu yazıda
Müslümanların farkına varmadan
din düşmanlarının tabir caizse ek-
meğine yağ sürecektir bir hatalı anla-
yışına dikkat çekmeye çalışacağız.

Kur'ân-ı Kerim'i doğru an-
layabilmek için İbrahim suresi
dördüncü ayetin önemi büyüktür:

"Biz bütün peygamberleri vahyi-
mizi daha rahat açıklayabilmeleri
için kendi kavminin diliyle gön-
derdik". Dil, iletişimin en önemli
araçlarındandır. Kullanılan dilin
ait olduğu toplumun hayat tarzı,
şartları, imkân ve ihtiyaçlarına
göre şekillenmiş olması ise kaçı-
nılmazdır. Dolayısıyla kendi kav-
minin diliyle vahiy alan peygam-
ber de açıklamalarını sözünü etti-
ğimiz şartlara haiz o dille yapmak
zorunluluğuyla karşı karşıyadır.
Bu aynı zamanda Hz. Peygamber
(as)'ın uygulamalarının içinde ya-
şadığı toplumun sosyo-ekonomik
şartları ve sorunlarıyla yakından
ilgili olduğu gerçeğini ortaya ko-
yar.

Hz. Ömer (ra) Abdullah ibn
Abbas'a sorar: "Bu ümmetin dini
peygamberi ve kitabı bir olduğu
halde neden birbirlerini boğazla-
yacak derecede ayrılığa düşerler?"
İbn Abbas şu cevabı verir: "Biz
ayet ve hadislerin nüzul ve vürud
sebebini bilir ve onları buna göre
anlamlandırdık. Şimdiki ise

bu gerçekten habersiz oldukları
için ayet ve hadisleri yanlış yo-
rumlayarak derin ayrılıklara düş-
mektedirler."

Misal vermek gerekirse kur-
ban etlerinin üç günden fazla
evlerde saklanmasına dair yasa-
ğın Medine'ye gelen göçmenlerin
ihtiyaç sahibi olmasıyla ilgili oldu-
ğunu biliyoruz. Ertesi sene böyle
bir ihtiyaç bulunmadığı için aynı
yasak konmamıştır. O halde esbabı
mucibe diyebileceğimiz sebebi vü-
rud bilinmeden sözünü ettiğimiz
konuda konan yasağı da yasağın
kaldırılmasını da anlayamayız.
Hz. Peygamber (as)'ın "en fazilet-
li amelin hangisi olduğuna dair
kendisine tevcih edilen soruya
farklı cevaplar vermesi de böyle-
dir. Söz konusu soruyu soran ki-
şinin namaz ibadeti konusunda
ihmalı varsa Hz. Peygamber (as),
"vaktinde kılınan namaz", cevabını
vermiş, ana babasıyla ilgili sorunu
olan birisinin aynı sorusunu ise
"ana babaya iyilik" şeklinde cevap-
landırmıştır.

**Allah Resûlünün gaybi
hususlar ve ibadetlerle
ilgili söz ve uygulamaların-
da bir illet, yani gerekçe
aramak yersizdir. Genel
ahlak ve genel hukuk pren-
sipleriyle ilgili sözleri için
de sebebi vürudun pek bir
önemi yoktur. Fakat ta-
mamen o günkü şartların
gereği olarak varid olan
bazı hadisleri ortam ve
şartlarından kopararak de-
ğerlendirmek bizi sağlıklı
sonuçlara ulaştırmaz.**

Mesela bazı ticaret malları keylî,
veznî ve adedi olarak adlandırılır.
Yani bir kapla ölçülerek ya da tar-
tılarak yahut da tane ile alınıp satıl-
an mallar. Bu konu Hz. Peygamber
(as)'ın uygulamaları çerçevesinde
fıkıhçılar arasında bir ihtilaf konu-
su olmuştur. Bazıları Hz. Peygam-
ber (as) döneminde hangi uygula-
ma geçerliyse bunun kıyamete ka-
dar değişmemesi gerektiğini ileri

sürebilmişlerdir.

Söz gelimi ceviz Hz. Peygamber (as) döneminde tane olarak alınıp satılıyorsa bunu daha sonraki dönemlerde kilo ile alıp satmayı dine aykırı görmüşlerdir. Böyle bir anlayışın günümüz şartlarında Hz. Peygamber(as)'in yaşanabilir değer üretme özelliğini yok edeceği ve O'na hayatiyet tanımaya-acağı bir vakıadır.

Başka bir fıkhi örnek verelim. Hz. Peygamber (as) olmasaydı biz zekât nisabını ve bunun mala olan oranını bilemeyecektik. O bize toprak mahsulleri dışında altın, gümüş, koyun, deve ve sığır ile ilgili nisapları ve hangi oranda zekât verileceğini açıkça belirtmişti. Bu nisapların Hz. Peygamber (as) dönemindeki ekonomik değerlerine bakıldığında sığır nisabı hariç diğerlerinin birbirine yakın fiyatta olduğu görülmektedir. Serahsi'nin el-Mebhut adlı eserinden öğrendiğimize göre o dönemde 20 mis-

kal altın 200 dirhem gümüş, 200 dirhem gümüş 40 koyun, 40 koyun da 5 deveye neredeyse denk bir değere sahipti. Sığır nisabının değer itibarıyla bu nisaplardan neredeyse yedi kat fazla belirlenmiş olması, o coğrafyada sığır yetiştirmenin zor olduğu, bundan dolayı bir nevi vergi muafiyeti anlamına gelen nisap miktarının sığırda yüksek tutulması yoluyla, bu cins hayvanların yetiştirilmesinin teşvik edildiği kanaatini uyandırmaktadır. Günümüze geldiğimizde bu nisaplar arasındaki fiyat farkının ciddi bir şekilde açıldığını görüyoruz. Bugün fıkıh ilmiyle meşgul olan hocalarımız bu sorun karşısında net ve sağlıklı bir çözüm üretememişler ve Hz. Peygamber (as)'a şeriatın sahibi niteliğiyle çağdaş anlamda bir hayatiyet kazandıramamışlardır.

Kuyumculuk mesleğiyle iştigal eden dini hassasiyeti çok yüksek bir kardeşimiz vardı. Hz. Peygamber (as)'in fazla fazla değiş-

mekle riba oluşacağını belirttiği altı madde (altın, gümüş, arpa, buğday, hurma ve tuz) ile ilgili hadisi (Müslim, Müsâkat, 81; Ebû Davud, Büyu',18) onu çok yorumtu. Çünkü o hayatın içinde olduğu için durumun ciddiyetini fark etmişti. Kuyumculukta işçilik ve ayardan doğan değer farklılığı, hadiste ifade edilen fazlalığın haramlığı meselesiyle çelişiyor, hadisi aynen uyguladığı takdirde iflas etmek, aynen uygulamadığı takdirde ise dini ve vicdani sıkıntı içinde boğulmak arasında gelgitler yaşıyordu. Uzun bir araştırma süreci yaşadı ve kendine göre bir çözüme ulaştı. Ulaştığı çözüm tartışılabilir, ancak onun bu çabası Hz. Peygamber (as)'e hayatiyet kazandırma çabası açısından her türlü takdirin üzerindedir.

Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bu ve benzeri konularda Hz. Peygamber (as)'in sünnetini ortamı ve şartlarından soyutlayarak, felsefesini ve amacını dik-

“Andolsun ki, Allah’ın elçisinde sizin için, yani Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı ümit edenler ve O’nu çokça ananlar için güzel bir örnek vardır.”

Ahzâb Sûresi; 33 / 21

kate almadan gündeme getirmek ve o günkü şekliyle uygulamaya kalkmak, gerçeklik ilkesiyle örtüşmeyeceği için onu pratik hayatın dışına itmek olur ki, bu da yazımızın başında sözünü ettiğimiz din düşmanlarının amaçlarına hizmet eder. Oysa peygamber uygulamaları, Kur’ân’ın ve sünnetin evrensel hukuk ve ahlak kuralları çerçevesinde yorumlanırsa her şart ve ortamda hayatiyetini devam ettirecek, böylece Allah’ın Resulü hayatın tam ortasına yerleşmiş olacaktır. Aksi takdirde peygamber hayatsız, hayat da peygamber-siz kalacaktır.

“Hayatlı bir peygamber ve peygamberli bir hayat” için tehlikeli ve olumsuz bulduğumuz bir diğer husus da şekil ve usûl tartışmaları yüzünden sünnetle ilgili öze dair tespit ve tatbik sorumluluğumuzun gölgede kalması ya da göz ardı edilmesidir.

Şekil ve usûl tartışmalarından kastımız sünnetin/hadisın sübutu meselesi ve buna bağlı olarak sahih olup olmaması değil, sünnetin İslam dinindeki yeri ve değeri ile ilgili yapılan tartışmalardır. Bu tartışmaların çoğunlukla maksadı aşan ve yanlış anlamaya elverişli ifadelerden kaynaklandığını düşünüyoruz. Değilse daha ikinci paragrafta ifade ettiğimiz gibi aklı başında ve iyi niyetli hiçbir Müslüman sünnetin İslam dinindeki yerini ve değerini sorgulama gafletine düşmez. Fakat oluşturulmuş bir gündemin peşinde dini hassasiyetimizin verdiği duygusallıkla bu suni tartışmayı daha da alevlendiriyor, asıl gündemde tutmamız gereken peygamberî ahlakı, yani O’nun her konudaki örnekliğini gündem dışına itebiliyoruz.

Ünlü Hint bilgisi Krishnamurti ve üç arkadaşı arabada yolculuk ederken ateşli bir şekilde “farkındalık” konusu tartışılıyordu. Bir ara arabada güçlü bir sarsıntı oldu. Ama tartışmanın yoğunluğundan dolayı kimse bu sarsıntıya dikkat etmedi. Krishnamurti arkadaşlarına dönerek hangi konuyu tartıştıklarını sordu. “Farkındalık” diye cevap geldi. Hepsinin de tartışmaya katılmasını istedi. O ise arkadaşlarına şu soruyu yöneltti: “Siz şu anda

olana dikkat ettiniz mi?” “Hayır!” “Bir keçiye çarptık görmediniz mi?” “Hayır!” “Farkındalığı tartışıyordunuz, değil mi?”

Bu hikâyecik, neyi kastettiğimizi daha iyi anlatmaktadır. Lüzum önemsenirken elzem olan göz ardı edilebilmektedir. Hz. Peygamber (as)’in ahlakıyla ahlaklanmak elzem olandır. O yaşayan Kur’ân idi. Bugün de müminlerin birer yaşayan Kur’ân olabilmek için O’nun ahlakını kendilerine ahlak edinmeleri gerekmektedir. O, bizim malâyani yani bizi ilgilendirmeyen hususlarla meşgul olmamamızı, yalan, gıybet ve iftiradan uzak durmamızı, adaletli, affedici ve cömert olmamızı, kısaca bizim her konuda takvalı, yani Allah’ın emir ve yasakları konusunda sorumlu, bilinçli ve duyarlı bir tutum içinde olmamızı, Kur’ân ahlakıyla ahlaklanmamızı istemiş ve bunları kendi hayatında uygulayarak bizim için en güzel örnek olmuştur. Biz de bu örnekliği sürekli gündemde ve canlı tuttuğumuz ölçüde Hz. Peygamber (as)’e hayatiyet sağlayabiliriz. Böylece hayatımız peygamberli olacak, Hucurât suresi 49/7. ayetteki **“Biliniz ki Allah’ın Resûlü aranızdadır”** ifadesi de hakıyla gerçekleşecektir.

Kutlu doğum kutlu bir hayata vesile olsun.

HZ. PEYGAMBER'İ (SAS.) HER ÇEŞİT TAKLİD, O'NU ÖRNEK ALMAK DEĞİLDİR

Prof. Dr. Mehmed Said HATİBOĞLU

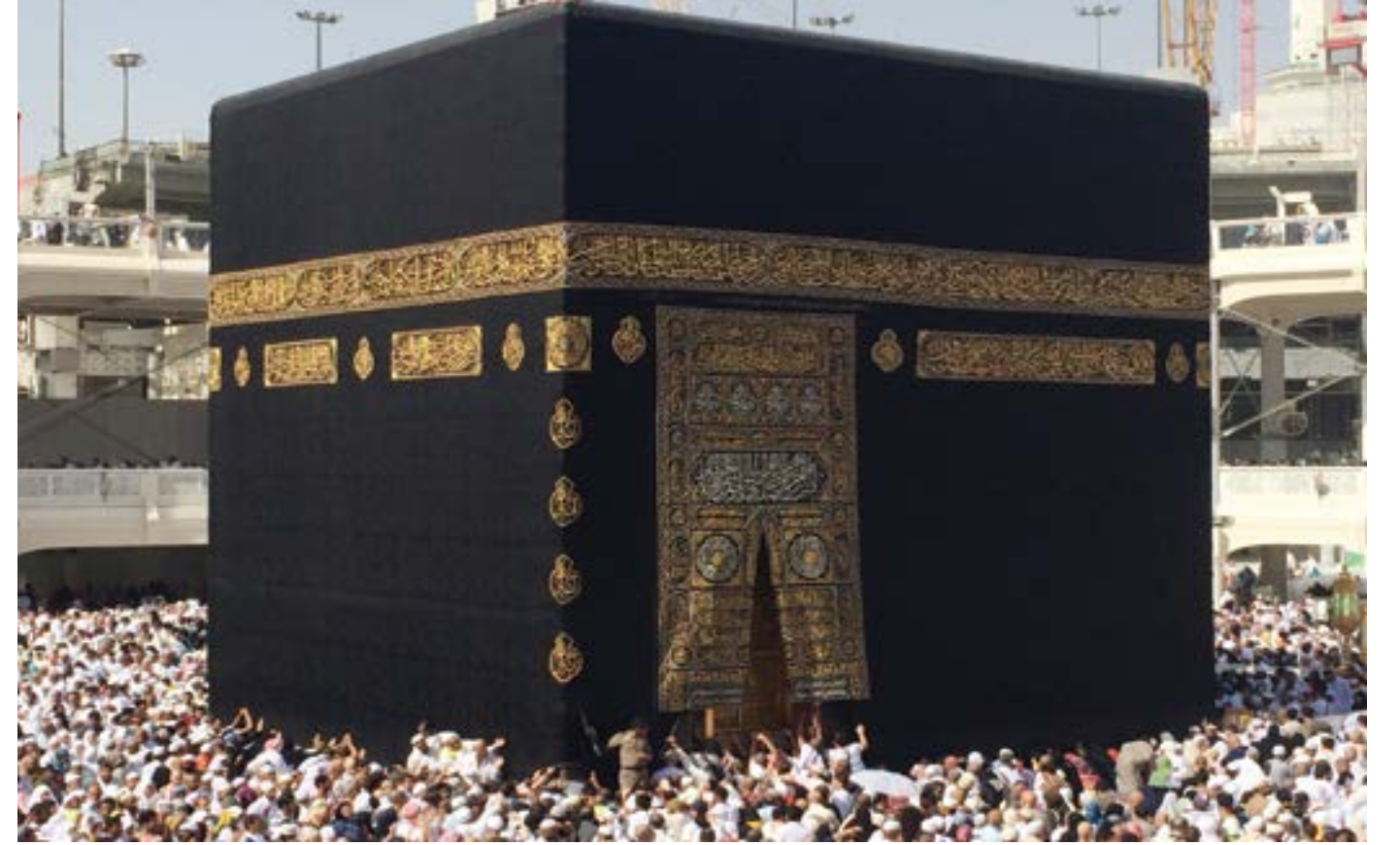
**Rasulullah (sas.) Efen-
dimiz tarihi olarak M. 6.
yüzyılda dünyayı teşrif
etmişler, kendisinin pey-
gamber olacağını bil-
meyen bir insan olarak
büyümüşler. 40 yaşları-
na gelince kendilerine
vahiy nazil olmuş, va-
hiy daha sonra 23 sene
zarfında birike birike
bugün elimizdeki cild-
lik bir kitab, Kur'an-ı
Kerim vücut bulmuş.
Peygamber (sas.), dedi-
ğimiz gibi, Arabistan'ın
Mekke şehrinde doğan
bir insandır ve bu insanı
biz, getirdiği kitabla en
doğru şekilde tanıyabil-
me imkânına sahibiz.
Bize Peygamberimiz'i
anlatan en doğru kitab
Kur'an-ı Kerim'dir.**

Kur'an-ı Kerim'de
Rasulullah'la ilgili pek
çok ayetler görüyoruz
ve bu ayetlerde en başta onun
sair insanlardan fizikî bakımdan
farksız, onlar gibi bir insan oldu-
ğu vurgulanıyor. Sair insanlardan
farklı tarafı olarak da, kendisine
vahiy gönderilmiş olduğuna defa-
atle işarette bulunuluyor. Şu hâlde
Rasulullah'ın sair insanlardan
farklı olan yanı, vahiy alıyor olması
ve onu tatbik etmekle vazifeli kı-
lınmasıdır.

Kur'an-ı Kerim ayetlerinden öğ-
rendiğimiz kadarıyla Rasulullah,
getirdiği o vahiyleri hem kendisi
tatbik edecek, hem de Ümmetini
tatbik eder hâle getirecektir. Yani
Kur'an-ı Kerim sadece bir 'okuma
kitabı' olmayacak, aynı zaman-
da ihtiva ettiği ilahi mesajın fizikî
dünya dediğimiz bu hayatta tatbik
edilmesi sağlanacaktır. Kendi dev-
rinde Rasulullah bu vazife ile mü-
kellefi ve bu istikamette çalışarak
63 yaşlarında vefat etti. Kendi ha-
yatı müddetinde, hayatının sonla-
rında İslamiyet'in tamam olduğu,
İslam inancının bütün âlemde teb-
liğ edilmiş bulunduğu Kur'an di-
linde yazılıdır. Şu hâlde biz İslam'ı
öğrenmek için Kur'an-ı Kerim'i iyi
öğrenmekle mükellefiz. Ve dolay-
ısıyla hem Peygamberimiz'i, hem
de Peygamberimiz'in getirdiği me-
sajı Kur'an-ı Kerim'den ana hatla-

rıyla öğrenme imkânımız vardır.

Kur'an-ı Kerim'in anlattığı
Peygamber'le, daha sonra teşekkül
etmiş olan İslam kültür kaynak-
larında tasvir edilmiş Peygamber
arasında bazen muazzam fark-
lar görülür. Biz bunu müşahade
edebiliyoruz. Peki, bunun sebebi
nedir? Bu, insan varlığının tabia-
tından kaynaklanıyor. Bir kimse,
karşısındaki zatı nasıl anlayabilir?
Biz de, mesela o insanla seyahat
etmediyse, onunla oturup kalk-
madıysak, o insanla beraber bazı
hayat tecrübeleri yaşamadıysak,
onu tam olarak anlayamayız. Böyle
olunca Rasulullah'ın yanında bü-
yümüş, onunla İslam'ın davasını
yürütmüş kimselerin Peygamber
anlayışı başka olur, daha sonra
O'nu öteki kaynaklardan, ikinci,
üçüncü kaynaklardan öğrenmiş
olan kimselerin Peygamber anla-
yışı farklı olur. Sonraki asırlarda
Rasulullah'la ilgili yazılmış kitab-
ların hemen hemen bütününde
O'nun Kur'an-ı Kerim'den farklı bir
şekilde anlatılmış olmasının başlı-
ca sebepleri bunlardır. Yani insan
unsurundan, insan kültür seviyesi-
nin farklılığından kaynaklanmak-
tadır. Böyle olunca, o tip eserlerde
eğer Rasulullah'ı tahrif edilmiş bir
şekilde bir anlatış varsa, biz bunun
kaynaklarına inmekle ve o kay-
naklara göre onları düzeltmekle
mükellefiz. Bu işi tam yapamadı-

ğımız zaman, tahrif edilmiş, değış-
tirilmiş, deforme edilmiş bir pey-
gamber anlayışıyla karşılaşmamız
mukadder oluyor. Maalesef hâlâ
günümüzde de durum budur.

**Çünkü bugün
Rasulullah'ı kendi dev-
rinin kültürel şartları
içinde anlama imkânı pek
kalmamıştır. İslam bütün
dünyaya yayıldığı zaman
dünyanın muhtelif yerle-
rindeki kültürel unsurlarla
Müslümanlar karşılaştılar
ve o kültürel unsurlarla
Rasulullah'ı anlatmaya
kalkıştılar. Adam eskiden
diyelim Zerdüş'tü nasıl
tanıdıysa, Zerdüş'te fazi-
letmiş gibi gördüğü şeyleri
Rasulullah'ta görmeye
kalkıştı bu defa. Adam es-
kiden diyelim Hristiyan'dı,
Hristiyanların anlattığı
bir Hz. İsa'daki vasıfları bu
defa Rasulullah'ta görmeye
kalkıştı.**

Hakikaten de nübüvvetle il-
gili, Peygamberimiz'in fezaili ile
ilgili yazılmış kitaplarda mesela
eski peygamberlere verilmiş olan
bütün mucizelerin Rasulullah'a
da, hatta fazlasıyla verilmiş ol-
duğunu iddia eden âlimlerimiz
vardır. Hâlbuki Kur'an-ı Kerim'de
Rasulullah'a fizikî, maddi diyebi-
leğimiz hiçbir mucizenin veril-
mediği beyan edilmektedir. Peki,
hem Kur'an böyle söylüyor, hem
de bunun dışında kaynaklarımız-
da yığınla mucize rivayetleri var.
Bu durumu nasıl telif edeceğiz?

Bunun telifi, o ilk kaynaklara
kadar inip, kültürel etkileşimin
tesirini ortaya çıkarmakta yatıyor.
Bizim bugün Rasulullah'ı gerçek
hüviyetiyle anlayabilmemiz için
o eski kültürel kaynakları tahlil
etme mecburiyetimiz ortaya çıkı-
yor. Bunları görmeden, eski asır-
larda Hz. Musa'nın, Hz. İsa'nın na-
sıl anlatıldığını ortaya çıkarmadan,
Rasulullah'a isnad edilmiş olan bu
tip rivayetleri aydınlatmak müm-
kün olmuyor. Onun için, kültürlü
Müslümanlara düşen en büyük va-
zifelerden birisi, geçmiş kültürün

bütün bu kaynaklarını tahlilden ve
tenkidden geçirme zaruretidir.

Peygamber Efendimiz'i en doğ-
ru anlatan Kur'an-ı Kerim'dir
dedik. Ama bu kaynak yeterlimi-
dir? Yeterli olmuyor. Niçin? Çün-
kü Kur'an-ı Kerim, dediğimiz gibi
bir cildlik bir kitab. Bu bir cildlik
kitabın içinde geçmiş asırların
hâdiseleri yatıyor, kıssaları yatıyor,
ibret alınacak dersler var. Bu ders-
lerin mahiyetini öğrenmeye kalk-
tığınız zaman, geçmiş kültür kay-
naklarına müracaat ihtiyacı duy-
yorsunuz. Onun içindir ki, daha,
üçüncü hicrî asırda yetişmiş bir
Taberî'nin Kur'an'ı anlamak yolun-
da yazdığı tefsiri otuz cild tutmak-
ta; VI./XII. asırda İbn-i Akil'in yaz-
dığı *Kitâbu'l-Funûn* bazılarını göre
altı yüz cildi bulmaktadır. Bunlar
Kur'an-ı Kerim'i, yani bir cildlik
bir kitabı anlatmak için yazılmış...
Bakınız, Rasulullah'ın zamanında
bir cild tutan Kur'an'ı bugün anlat-
maya tahsis edilmiş kitapları top-
larsanız, odalar almaz. Demek ki
Kur'an'ı anlamaya ihtiyaçları vardı,
bunları yazdılar. Kur'an'ın sadece
metni kâfi gelmemiş.

Peki, niçin kâfi gelmemiş? Çünkü Rasulullah'ın getirdiği Kur'an-ı Kerim, miladi altıncı asra aid bir eser gibi görünse de, içinde ta Hz. Âdem'den beri gelen kıssalar, dersler var. Bu derslerle ilgili olarak kültür dünyasında sonsuz derecede malumat var. Onun için bunları bizim müfessirlerimiz toplamışlar. Toplamışlar da, bunların hepsi doğrumu? Hayır. İşte esas problem burada. Siz o toplanmış malzemenin hangisi doğru, hangisi eğri, bunu tam olarak tesbit etmemişsiniz, edememişsiniz Müslüman olarak. Problemimiz buradan kaynaklanıyor.

Sonra Kur'an-ı Kerim size sadece ahlaki talimat vermemiş, bu ahlaki talimatın içinde, fiiliyata akse-den kanunlarını da vermiş. Mesela bizim fıkıh (İslam hukuku) dediğimiz kısım, Kur'an-ı Kerim'in insanın insanla olan ilişkilerine ilişkin mevzuatıdır. Bu mevzuatın içinde Rasulullah'ın kendi devrini ilgilendiren hususlar da olabiliyor. Rasulullah vefat ettikten sonra mesela bazı ayetlerin tatbik imkânı kalıyor ortadan. Mesela, tarihî bir örnek verelim: Rasulullah'ın (sas.) zevceleriyle, başkalarının evlenilmesi yasak kılınmıştır. Peki, bu evlilik hükmü, devam edip gittimi? Bunun bir tatbik değeri varmı? Rasulullah vefat ettikten sonra, bunun sadece tarihî bir değeri kalmıştır. Peygamber artık hayatta ol-

madığı için, bu ayetin bir örneklik değeri yok bizim için. Ama buradan çıkaracağımız bir ders olabilir. Rasulullah'a olan hürmetimiz, bizi o hanımlarla başkasının evlenmesine müsaade etmiyor, ahlaken. Bu dersi çıkarıyoruz sadece. Ama tatbik değeri yoktur hiçbir şekilde.

**“Peygamber'i yüceltme-
yin”, şeklinde bizi uyarın
ayetler varken bile, eğer
bizim samimi müslümanı-
mız Peygamberimiz'i başka
türlü anlatıyorsa, bunun
altında psikolojik sebepler
olması icab eder. Bazı Müs-
lümanlara göre, Peygamber
bizim gibi normal bir insan
olamaz. Bu kanaat var pek
çok müslümanda. Madem
o Peygamber'dir, o hâlde
bizden farklı olmalıdır
diye düşünüyor. Bu yanlış
bir hükümdür. Bu farklı-
lık noktasından hareketle
Rasulullah'a sair insanlar-
dan farklı pek çok fazilet-
ler yüklüyorlar. Kur'an'da
istediği kadar onun diliyle:
“Ben de sizin gibi bir beşe-
rim”, desin, Müslüman, bir
türlü bununla yetinmiyor.
Psikolojik bir hastalıktır bu.**

İsmi Profesör olan büyük adamlarda bile görürsünüz bunu. Muasır bir isim vereyim: Vehbi Zuhaylî. Yazdığı o cildlerce *İslam Fıkıhı Ansiklopedisi*'nin başlarında yazıyor Zuhaylî, Peygamber'in (sas.) idrarı, kazuratı, kusmuğu, şusu busu hepsi tâhirdir (temizdir)! Hâşâ! Eğer böyle bir şey olsaydı, biz sahabeden böyle bir tatbikat görür bulamazsak: “Niye israf etmişler Peygamberimiz'in kazuratını?” diye suçlamaya giderdik. Yok, böyle bir şey. Ama benim insanım, 21. asrın insanı bile Peygamberi'nde kendisinden çok farklı, beşer üstü bir şey görmek istiyor. Tekrarlayalım, bu psikolojik bir zaafıdır, hastalıktır. Bu hastalıktan kurtulmak lazım. Kurtulabilmek için Profesör olmaya da ihtiyaç yok. Fakat peşin hükümle dolu iseniz, Profesör olsanız bile bu hastalığa düşebiliyorsunuz.

Bu hastalıktan kurtulmak için bir defa bu hastalığa mâruz kalmış olan ulemamızı ilk asırlardan itibaren tesbit etmek zaruretindeyiz. Bakın yanlışımız buradan çıkıyor. Biz diyoruz ki, İmam-ı Muhammed büyük adamdır. İmam, bugün otorite demektir. Otorite olunca ne oluyor? Bunun her söylediği doğru oluyor. İşte en büyük yanlışlarımızdan birisidir bu. En büyük adamlar dahi yanlış yapabilir. Yanlış söyleyebilir, yanlış inanabilir. Bunu böyle kabul etmedikçe İslam dünyasına kurtuluş yoktur. Ben bunun misallerini hayatım boyunca verdim. Kaç defa yazdım. Pratik bir misal vereyim. İmam-ı Muhammed (ki kendisi H. 2. asrın adamıdır) bunu kitabında, *Siyer-i Kebîr*'inde yazıyor. Seferde Rasulullah çadırda iken Hz. Bilâl, ona abdest alması için su getirmiş. Abdestini aldırması, çıkmış çadırdan, o kovadaki suyu atıvermiş Bilâl. Yakınında bir iki sahabe hemen koşmuşlar, yere dökülmekte olan suyla ellerini ıslatmışlar. Yetişemeyenler de eli ıslak olan zatlara ellerine dokunmuşlar. Rivayet kısaca bu. Bu hâdise neyi gösterir?

**“De ki: Ben peygamberlerin
ilki değilim. Bana ve size ne
yapılacağını da bilmem. Ben
sadece bana vahyedilene
uyarım. Ben sadece apaçık
bir uyarıcıyım.”**

Ahkâf Suresi; 46 / 9

Eğer doğru rivayet ise, deriz ki o bir iki küçük sahabî, Rasulullah'a o kadar sevgi ile dolu ki, O'nunla temas etmiş bir suya kendilerinin de temas etmesini Peygamber aşkı adına lüzumlu görmüşler. Fakat imamımız bununla yetinmiyor ve işin ilmî felaketi bundan sonra başlıyor. İmam-ı Muhammed: “Bazı küçük sahabiler Rasulullah'a olan aşkları yüzünden O'nun kullanıp attığı suya dahi hürmet beslemişler, ama böyle hürmetin dinde yeri yoktur.” deseydi, başımızın üstünde idi. Lakin böyle demiyor. Ne diyor? “Bundan şu çıkar ki, müsta'mel su temizdir”. İşte allamenin sapıtması buradan kaynaklanıyor. Müsta'mel su her zaman temiz olmaz. Bir imam olarak sen bu hükmü veremezsin. Mü'min olarak, elini, yüzünü yıkadığın böyle bir su temiz olur diyemezsin. Bu ilmî fecaattir, cinayettir. Ama bunu 'İmam' dedğiniz adam kitabına yazmış. Şimdi sen, bu imamların söylediği her söz doğrudur dersin, o kitaplarda yazılan her şey doğru olur. İşte İslam'ın ve Peygamber anlayışımızın sakatlanmasının yolları buralardan geçiyor. İşte ben ve benim gibi adamlar da diyorlar ki, Rasulullah'ı anlatmaya ve umumi olarak İslam'ı anlatmaya hasredilmiş olan bu kitapların ilmî tenkidi yapılmadıkça biz bugün hakıyla Müslüman dahi olamayız.

İmam-ı Muhammed, Hz. Muhammed'i (sas.) görmüş değil. Onunla beraber yaşamış değil. Eğer O'nun çevresinde bir sahabe olmuş olsaydı, böyle fikirleri ortaya atmasına imkân bulamazdı. Ama şuna da ihtimal veriyorum ki, sahabe dahi olsa, eğer kendi psikolojik yapısı Rasulullah'ı tam aksettirmeye müsait değilse, gene farklı davranabilir. Çünkü bunun sahabilerden de örnekleri var. Mesela İbn-i Ömer, kendi babasının tam aksi bir psikolojik yapıya sahibdi. Hadis kitaplarımızda var; Arafat'tan inip gelmiş bir vadide oturmuş yere, -affedersiniz- abdestini bozacak şekilde davranıyor ve kalkıyor. Abdest filan bozmuyor. “Yâ İbn-i Ömer, niye yaptın bunu?” diyorlar, “Peygamber (as.) buradan geçiyorken bu noktada abdestini bozmuştu.” Böyle yapmayı Sünnet zannediyor! Bu rivayet, Rasulullah anlayışında ilk sapmaların bir örneğidir. Rivayet doğru ise bu davranışı İbn-i Ömer muhakkak ki hulus-i kalble yapıyor, hiç şübhem yok. Peygamber sevgisiyle yapıyor, ama bu sevgiyle sergilediği hareket Sünnet falan değildir. *Peygamber'i her çeşit taklid, Peygamber'i örnek almak asla değildir.*

Peygamberimiz'den iki asır sonra dahî O'nun sünnetini öğrenmekle ve yaymakla ömrü geçmiş hadîs imamı Ahmed ibn Hanbel

hakkında bile böyle bir yanlış hürmetin misali vardır. Kendi devri fikir düşmanı bir Kureysli Abbasi halifenin zulmünden kaçmak için bir arkadaşının evinde saklandığı zaman bu muhterem âlimin üç günden fazla evde kalmak istemediği nakledilir ve sebep olarak da Resulullah'ın Hz. Ebu Bekir ile Hicret sırasında saklandıkları mağarada kaldıkları müddete riayet etmek istediği söylenir.

**Kısaca söylemek
gerekirse, Kur'an-ı
Kerim'in bize kazan-
dırmak istediği pren-
sipleri, ana ölçüleriyle
iyi öğrenmek lazım. O
zaman insanda bir an-
layış seviyesi teşekkül
eder. O seviyeye gelebil-
miş kimseler, herhangi
bir rivayetle karşılaştıkları zaman, “bunun
doğru olması mümkün
değildir; bu Kur'an'a
aykırıdır” diyebilirler.
Onun için Sünnet'i öğ-
renmekte bile temel
kaide Kur'an'ı iyi an-
lamak, onu iyi anlamış
adamların ışığında
öğrenmektir.**

Yüce Rabbimiz, peygamberler zincirinin son halkası olarak dünyaya gönderdiği Hz. Muhammed (as), birçok özellikleri yanında, bütün insanlığı kuşatacak bir şekilde peygamberliğini icra etmiş, sadece kendisine tâbi olan müslümanlar için değil, bütün bir insanlık için sunduğu mesajlarla evrenselliğini kanıtlamış mümtaz bir şahsiyettir.

Peygamber Efendimizin hayatını diğer peygamberlerden ayıran en önemli nokta, yaşantısının hemen her anının özenle tespit edilmiş olması ve daha sonraki nesillere sağlıklı metotlarla aktarılmış olmasıdır. Hz. Peygamber'in doğumundan, verdiği son nefese kadar, kendisini görmüş, yaşantısını izlemiş, sözlerini dinlemiş, nutuklarını duymuş, herhangi bir şey için verdiği emri iştmiş ya da herhangi bir şeyden men ettiğine kulak vermiş olan çok sayıda insan, bu konularla ilgili hatırladığı her şeyi not etmiş, yazmış ve daha sonraki kuşaklara aktarmışlardır.

Gerçekten de, zamanımıza kadar gelmiş o kadar çok sayıda kaynak, bilgi ve eser vardır ki, Peygamberimizin hayatının bir bölümü hakkında yazı yazmak isteyen bir araştırmacı, bu bilgi bolluğu karşısında çoğu zaman şaşırır. Bu açıdan tarihte, başka bir şahsiyetin hayatının bu denli detay ve ayrıntıyla kayda geçirildiğine şahit olamıyoruz. İşte böyle bir peygamberin kişiliği üzerinde biraz durmak istiyoruz. Sevgili Peygamberimiz nasıl bir insandı? Ne tür bir kişiliğe sahipti? Ahlâk, fazilet ve meziyetleri ne idi? Yaşantısı nasıldı ve kendi tutum ve davranışlarıyla başkalarını nasıl etkiledi? Bu ve benzeri sorulara cevabı Kur'an-ı Kerim, aşırı övgü ve abartmaya kaçmadan veriyor. Meselâ, kutsal kitabımız net bir biçimde, Sevgili Peygamberimizin en güzel ahlâka sahip olduğunu şu ayetle belirtiyor: *"Sen, gerçekten büyük bir ahlâk üzerindesin."*(1)

Yine Kur'an, Hz. Peygamber'in çok cömert, merhametli ve yumuşak kalpli bir insan olduğunu açıklıyor ve diyor ki; Kendisi en amansız düşmanlarının bile bağışlanması ve mağfireti için Allah'a

yalvarmıştı, ancak Allah bu tür insanların bağışlanmayacağını kendisine açıkça bildirmişti. Yüce Kur'an, Rasulullah'ın iyi huylu ve son derece nazik olduğunu, kimseye sertlikle davranmadığını, bu yüzden herkesin sevgisini kazandığını şu ayetle haber veriyor: *"Allah tarafından bir rahmettir ki, onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, etrafından dağılırlardı..."*(2)

Hz. Peygamber'in, Allah'ın kullarını hak yola sevk etmek, onlara doğruyu ve kurtuluşu göstermek için canla başla hareket ettiğini, bu uğurda her şeyini feda ettiğini, bütün bu iyi niyetli çabalarına rağmen etrafındakilerin, sapıklıklarında ısrar etmelerinden büyük ıztrap ve üzüntü duyduğunu şu ayet özet olarak ifade ediyor: *"Onların bu Kur'an'a iman etmemelerine arkalarından üzülmekle âdeta kendini helâk edecek."*(3)

Peygamber Efendimizin, kendi ümmetini ne kadar çok sevdiğini, iyilik, refah ve mutluluklarını ne denli arzuladığını, onların acı ve kederlerini nasıl paylaştığını ve onlar için âdeta bir rahmet ve iyilik meleği olduğunu şu ayetle ortaya koyuyor: *"Size, kendinizden bir peygamber geldi ki, sıkıntıya düşmeniz ona ağır gelir. Sizin üzerinize titrer. Müminlere karşı son derece esirgeyici ve merhamet sahibidir."*(4) Kur'an, *"Seni de (ey Rasûlüm), ancak âlemlere rahmet olmak üzere gönderdik."*(5) ayetiyle, O'nun (sav) sadece kendi ülkesi veya milleti için değil, bütün kâinat için bir rahmet olarak geldiğini belirtiyor.

Hz. Muhammed'in (as) dürüstlük ve doğruluk timsali bir kişiliğe sahip olduğunu, hayatı boyunca Allah'ın kendisine

çizdiği yoldan kesinlikle ayrılmadığını, kötü ve çirkin uyarı ve fikirlerden, hatta böyle karakter taşıyan kişilerden etkilenmediğini ve nefsinin isteklerine uyup Hakk'a karşı bir tek söz bile söylemediğini Kur'an ayetleri haber veriyor.

"Sizin için Allah'ı ve ahret gününü arzu edenler ve Allah'ı çok ananlar için Allah'ın Rasûlü'nde güzel bir örnek vardır."(6) ayetiyle, Rasûlullah'ın kişilik ve karakterinin, bütün dünya müslümanları, hatta insanlık için güzel bir örnek teşkil ettiği ve onun güzelliklerle dolu hayatının, bilinmesi ve yaşanması gereken bir nitelik taşıdığı anlaşıyor. Diğer peygamberler gibi Hz. Peygamber'in de hayatı bütünüyle müslümanlar için güzel bir örnektir. Hz. Peygamber'in hayatının mutlaka takip edilmesi gereken bir örnek olduğu Kur'an-ı Kerim tarafından da belirtilmektedir. Hadis-i şeriflerin telkinleri de bu yöndedir. Demek ki, Rasulullah'ı kim ne kadar çok sever, ona kim ne kadar çok itaat eder ve O örneğe uyarsa Allah katında da o derece makbuldür. Hz. Muhammed Mustafa'nın (as) bütün hayatının müslümanlar için örnek alınması gerektiği tartışmasızdır. Öyleyse bu örnekliğin hayatımıza nasıl geçirileceğinin de üzerinde durulmalıdır.

Rasulullah'ın hayatını örnek almak demek, hayatının her safhasında her an ve her zaman ne yapmışsa, nasıl yapmışsa onu aynen taklit etmemiz gerekir demek değildir. Allah Rasûl'nün hayatına titap titap uymak ve hatta aslı ile kopyası arasında herhangi bir fark bırakmamak amacımız olmamalıdır. Zaten Kur'an-ı Kerim de böyle bir kopya çekilmesini emretmiyor. Kutsal kitabımıza dikkatle bakınca, bu konuda bir genelleme yaptığı ve Hz. Peygamber'in hayatını genel hatlarıyla örnek almamızı istediği görülür. Bu hususta, Hz. Peygamber ile sahabelerin söz ve hareketleri de bizim için yol gösterici nitelik taşımaktadır. Konuyla ilgili ayrıntılara girmenin gereksiz olduğunu düşünüyorum ve konunun anlaşılmasına ışık tutması bakımından kısaca şunları ifade etmek istiyoruz:

İslâm dininde farz, vacip ve sünnet olarak bilinen konularda Peygamberimizin söz, telkin, ikaz ve fiillerine elbette aynen uyulma-

lıdır. Örneğin namaz, oruç, zekât, hac ve diğer ibadetlerde Rasulullah, en güzel şekliyle tatbik edilmelidir. Ancak İslâmî yaşantıyla ilgili genel öğretileri; meselâ medenî, sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasî konuların ayrıntıları hususunda bazı istisnalar vardır. Bu gibi meselelerde Hz. Peygamber, ahlâk, hikmet ve dürüstlük ile ilgili belli başlı kurallar meydana getirmiştir. Bir de çeşitli söz ve hareketleriyle bu hususta bizlere seçenekler bırakmıştır. Bunlardan, akıl ve mantık ile İslâmiyet'in ruhuna en uygun olanlara uyma özgürlüğümüz vardır. Böylece, iyi niyetle Hz. Muhammed'in (as) hayatını örnek almak isteyen biri için, hangi konularda kendisine tam itaat edilmesi ve hangi konularda kısmen ya da akıl ve mantık kuralları çerçevesinde uyulması gerektiğini öğrenmek hiç de zor değildir.(7)

Bilindiği üzere, Arap coğrafyasında doğan ve daha sonra bütün insanlığa peygamber seçilen Efendimiz, Arapça konuşuyordu, Arap kadınlarıyla evlenmişti, yöreye uygun kıyafet giyiyor, yiye içiyordu. Şimdi acaba bizler de, Peygamberimiz gibi, Arapça konuşmak, Arap kadınlarıyla evlenmek, Arap kılık kıyafeti giyip o yörenin özelliklerini taşıyan yiyecek ve içecekleri kullanmak zorunda mıyız? Kesinlikle hayır; zira böyle bir şeyi akıl ve mantık da kabul etmez; ayrıca bu, Peygamber Efendimizin evrensel çağrısıyla ve bütün insanlığa peygamber olarak gönderilmesiyle de bağdaştırılmaz.

Önemli olan, Hz. Peygamber'in konuştuğu dil değil, onun muhtevası ve üslûbudur. Arap veya bir başka millettten olan kadın ile evlenmek değil, dikkat edilmesi gereken o kadına yaptığımız muamele, haklarını ödemek ve onunla ilgili dinî sorumluluklarımızı doğru şekilde yerine getirmektir. Aslında Rasûlullah'ın, mübarek zevcelerine yaptığı güzel muamele, her müslümanın aile hayatı için birer örnek olmalıdır.

Peygamber Efendimizin giydiği kıyafetin aynısının bütün müslümanlar için mecburi kılındığına dair bağlayıcı bir dinî hüküm de yoktur. Burada asıl dikkate alınması gereken nokta, giyim ve kuşamda Hz. Peygamber'in riayet ettiği, gözettiği sınır ve kurallardır. Yiyecek ve içecek konusunda da önemli olan, getirdiği adap ve kaidelerdir. Kur'an-ı Kerim'de iyi ve kötü şeyler arasındaki fark genel hatlarıyla belirtilmiştir. Kur'an'ın ifadelerinden, hangi konularda peygamberlere itaat edilmesinin faydalı olduğu, hangi konularda itaat edilmesinin gerekli olmadığını anlamak mümkündür.

Aslında Rasulullah'ın hayatı, özel ve resmî yaşantısıyla apaçık bir kitap niteliğindedir ve bunu incelemek ve örnek almak hiç de zor değildir. Rasulullah'ın bütün hayatı, **"doğru ve Allah'tan korkan bir müslüman için"** örnek bir hayattır. Nitekim Peygamber Efendimizin mübarek hanımı Hz. Aişe bu hususta şöyle buyurmuştur: *"Eğer, Kur'an'ın talimatı ve ruhuna göre mümin bir insanın dünyada nasıl yaşaması gerektiğini bilmek istiyorsanız, o zaman Muhammed Mustafa'nın (as) hayatını örnek almalısınız."* Peygamber Efendimizin ahlâkını soran sahabilere yine Hz. Aişe'nin cevabı: *"O'nun (sav) ahlâkı Kur'an'dı, Kur'an'dan ibaretti."* olmuştur. Konuyla ilgili daha detaylı bilgi edinmenin de gerekli olduğunu ilâve etmeliyiz. Bu konudaki boşluğun, varsa elimizin altındaki İslâm Tarihi eserleriyle, eğer bu yoksa en azından Kur'an-ı Kerim meâlinde yer alan ve Hz. Peygamber'in kişiliğini yansıtan ayetleri okuyarak doldurmalıyız.

Çevremize, ailemize ve topluma örnek olabilmek için kişiliğimizi oluşturan değerleri iyi tanımalı, anlamalı ve yaşantımıza uygulamalıyız. Bilinmelidir ki, bu konuda örnek alınabilecek en önemli şahsiyet, Yüce Rabbimizin de onayladığı Sevgili Peygamberimiz'dir.

Dipnotlar:

1. Kalem Sûresi; 68/4
2. Al-i İmran Sûresi; 3/159
3. Kehf Sûresi; 18/6
4. Tevbe Sûresi; 9/128
5. Enbiya Sûresi; 21/107
6. Ahzab Sûresi; 33/21
7. Mevdudi, Hz. Peygamberin Hayatı, I, 221.

TAKVÂ VE DİNDARLIK

Akın KARADENİZ

TÜDEF (Tüm Din Eğitimcileri Federasyonu) Genel Başkanı

Müminler ancak ve ancak ibadetlere gösterdiği hassasiyet kadar her türlü kötülükten ve zulümden, ikiyüzlülüktен, kibirden, riyadan, iftiradan, yalandan, dolandan, hileden, sahtekârlıktan, haksızlıktan, hırsızlıktan, yolsuzluktan, entrikadan, şantajdan, insan onurunu zedelemekten ve Allah'ın yasakladığı her türlü şeyden şiddetle uzak durma adına hassasiyet gösterdiği zaman gerçek takvâ sahibi müslümanlardan olabilirler.

Takvâ' kelime anlamı itibarıyla 'bir şeyi muhafaza etmek' 'korunmak, sakınmak, Allah korkusuyla günahattan kaçınmak' gibi anlamlara gelmektedir. Terim olarak **takvâ**; kişinin Allah'ın emir ve yasaklarına; helale ve harama azami derecede ve büyük bir hassasiyetle riayet ederek Allah'a itaatsizlikten ve saygısızlıktan korunması ve sakınmasıdır. Takvâ sahibi bir müslüman dinin farz ve vacip olan emirlerini hassasiyetle yerine getirmekle beraber nafilelerle bunu takviye eder; büyük günahlardan özenle korunmakla beraber mekruhlardan dahi uzak durmanın gayreti içinde olur. Takvâ sahibi kişiye **'müttaki'** denir. Takvâ sahibi insanlar toplum içerisinde genelde **'dindar'** kavramıyla da nitelenir. Takvâ kelimesi Kur'an'da 16 yerde, türevleriyle birlikte ise toplam 258 yerde geçmektedir.

Evvela Kur'an **"Bu, kendisinde şüpheli olmayan bir kitaptır; müttakiler (takvâ sahipleri) için bir hidayet rehberi/yol göstericidir."** (1) **"Şüphesiz Kur'an, müttakilere (takvâ sahiplerine) bir öğüttür."** (2) buyurmak suretiyle Kur'an'dan hakkıyla öğüt alabilmenin ve hayatı istikrarlı bir şekilde O'nun rehberliğinde devam ettirebilmenin öncelikli şartı olarak takvâ sahibi olmayı beyan etmektedir.

Bozkurt'un da dediği gibi **"Bizi Allah'a (cc) yaklaştıran, dünya ve ahirette, saadet ve mutluluğa eristirecek olan, ırkımız, rengimiz, cinsiyetimiz değildir; ancak ilmimiz, ahlâkımız, nezaketimiz ve takvâmızdır."** (3) Evet, Allah katında insanların değeri **takvâyla** ölçülür. Cenâb-ı Allah Kur'an-ı Hakîm'de **"Ey insanlar! Şüpheli yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi**

tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, en çok takvâ olanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır." (4) buyurmaktadır.

"Ey iman edenler! Allah'tan, kendisinden korkmaya yaraşır biçimde hakkıyla korkun (emir ve yasaklarına hakkıyla riayet edin). Müslümanlar olmanın dışında bir hal üzere sakın can vermeyin." (5) âyet-i kerimesi de Allah korkusunun müslümanın davranışlarına yansımak suretiyle sözde değil özde olması gerektiğini ifade eder. Her müslüman en çok sevdiği ve en çok korktuğu varlık olarak Allah'ı ifade eder ama maalesef birçoklarının yaşamları bu sözlerini doğrulamaz. Bundan dolayıdır ki sözde değil özde olan yani davranışlara yansıyan Allah sevgisi ve Allah korkusu müslümanı gerçek anlamda takvâyı ve dindarlığa ulaştırır. Müslüman kendisine zarar verebilecek varlıklardan korktuğu gibi Allah'tan korkmaz. Çünkü âyet-i celilenin de ifadesiyle **"Allah kullarına zulmedici değildir."** (6) Buradaki Allah korkusu Allah'ın rızasına ulaşmama, O'nu sevgisini kaybetme ve O'na layık bir kul olamama korkusudur.

Bozkurt'un da dediği gibi **"Din üç esas üzerinde durur. Bunlar iman, ibadet ve muamelattır. Kur'an'da bahsi geçen ibadet de muamelat da imanı tamamlama ciheti ile tevhidin bir cüz'üdür ki; o da bizi Kur'an'ın ille-i gayesi olan tevhide götürür. İbadet ve muamelat dediğimiz amel olmadan imanı muhafaza etmek imkânsız olduğundan Kur'an onlarca defa 'amenû ve amilu's-sâlihât (iman edip salih amel işleyenler)' sırrına parmak basmıştır."** (7) Evet, insanın ya-

ratılış gayesi Allah'a kulluk ve imandır. Kişideki soyut imanı ayakta tutan ve muhafaza eden iki temel unsur ise ibadet ve muamelattır. İbadet insan ile Allah arasındaki ilişkileri düzenler; namaz, oruç, zekât ve hacı kapsar. Muamelat ise insan ile insan ve insan ile toplum arasındaki ilişkileri düzenler ve ibadetler dışındaki her türlü ameli kapsar. Mesela Kur'an'da zikredilen haramlar, kul hakkına, aile hayatına, ekonomiye, ticarete, hukuka ve âdab-ı muâşerata dair ilke ve prensipler hep muamelatın konusudur.

İman, ibadet ve muamelat kavramlarını bir kuş misalinde ele alacak olursak; kuşun kalbi iman; kanatlarından biri ibadet kanadı diğeri ise muamelat kanadıdır. Nasıl ki bir kuş kalbinden yara alır ve tedavi edilmezse zamanla ölüme sürüklenir; kanatlarından biri kırılır ise uçamaz ve sürünerek acı içerisinde yaşamak zorunda kalır; eğer iki kanadı da kırılırsa acısı çok daha ziyadeleşir; aynen öyle de müslüman imanından yara alırsa tedavi edilmediği takdirde zamanla manevi ölüme sürüklenir; ibadet veya muamelat kanatlarından birini eksik bırakırsa bir kanadı kırık kuş misali gibi adeta sürünerek yaşar; her iki kanadı da eksik olursa iki kanadı kırık kuş misali gibi manen acıları ziyadeleştiğçe ziyadeleşir.

Selefi zihniyet (8/Haşiye) maalesef müslüman toplumlarda dini ibadetlere ve ibadetler içerisinde de özellikle namaza indirgeyen bir anlayışı yaymıştır. İşte bu anlayıştan dolayı birçok müslüman takvâyı ve dindarlığı çok namaz kılmak, çok oruç tutmak, çokça zikir çekmek olarak algılamış ve bunun neticesinde de muamelat kanadındaki hassasiyetler zamanla zayıflamıştır. Bu durum ise maalesef beş vakit namazını aksatmayıp hatıta üzerine nafileler ekleyen, elinden tesbihini, dilinden de zikrini eksik etmeyen ve böylece toplumda dindar

olarak nitelendirilen bir kısım müslümanlar içerisinde kul hakkına, yetim hakkına, kamu hakkına hassasiyet göstermeyen, yetime, fakire, fukaraya yedirmeyen ve yardım etmeyen, insanlara karşı merhamet ve adalet duyguları zayıflamış, ticaretinde ve alışverişinde doğru ve dürüst olma hassasiyetleri azalmış, nezaket, nezahet ve letafetten yoksun kaba saba bir kısım sözde dindarların çıkmasını netice vermiştir. İşte selefi zihniyetin bu dindarlık anlayışı **şekil dindarlığıdır.**

Şekil dindarlığının şiddetle karşısında olan ve **Tevhid, Akıl ve Güzel Ahlâk olmak üzere üç önemli esası olan Hanif İslâm** (9) anlayışı ise dinin ibadetiyle ve muamelatıyla bir bütün olarak yaşanması hakikatini, namaza, oruca gösterilen hassasiyetin kul hakkına ve insan ilişkilerine de gösterilmesinin önemini ve zaruretini ortaya koymaktadır. Hatta Hanif İslâm anlayışında tefecilik, zina, kumar, hırsızlık, yalan yere şahadet etmek (iftira) gibi kul hakkına terettüp eden büyük günahlardan kaçınmak farz ibadetleri ifa etmekten bir adım daha önceliklidir. Müminler ancak ve ancak ibadetlere gösterdiği hassasiyet kadar her türlü kötülükten ve zulümden, ikiyüzlülüktен, kibirden, riyadan, iftiradan, yalandan, dolandan, hileden, sahtekârlıktan, haksızlıktan, hırsızlıktan, yolsuzluktan, entrikadan, şantajdan, insan onurunu zedelemekten ve Allah'ın yasakladığı her türlü şeyden şiddetle uzak durma adına hassasiyet gösterdiği zaman gerçek takvâ sahibi müslümanlardan olabilirler. Aksi şekilde davrananlar ise Hz. Peygamber'in **"Şüphesiz ki ümmetimin müflisi, kıyamet günü**

namaz, oruç ve zekât sevabıyla gelip, fakat şuna sövüp, buna zina iftirası atıp, şunun malını yiyip, bunun kanını döküp, şunu dövüp bu sebeple iyiliklerinin sevabı şuna buna verilen ve üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları biterse, hak sahiplerinin günahları kendisine yükletilip sonra da cehenne atılan kimsedir." (10) ve **"Kim bir kul hakkı yemişse derhal o kardeşi ile helalleşsin. Çünkü (kıyamet günü) dirhem de geçmez dinar da. Böyle olunca o (hak yediği) kişinin sevapları alınır o adama yüklenir. Eğer sevapları yoksa o hakkını yediği adamın günahları buna yüklenir"** (11) hadisleri gereğince hüsrana uğrayacaklardır.

Cenâb-ı Hakk Kur'an-ı Kerim'de birçok âyette takvâ sahibi müslümanların özelliklerinden bahsetmektedir:

Bakara sûresinde **"İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz (den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarının sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, takvâ sahibi olanların ta kendileridir."** (12) buyrulmuştur. Görüldüğü gibi bu âyette Yüce Allah iman, ibadet ve muamelat alanlarında takvâ sahibi insanlarda olması gereken özelliklerden önemli

olanlarını bir özet halinde sunmuştur.

“Rabbimizin bağışlamasına, genişliği göklerle yer arası kadar olan ve takvâ sahipleri için hazırlanmış olan cennete koşun. O takvâ sahipleri ki; bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah muhsinleri (Allah’ı göryormuşçasına yaşayanları) sever. Yine o takvâ sahipleri, çirkin bir iş yaptıkları yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allah’ı hatırlayıp hemen günahlarının bağışlanmasını isteyenlerdir -ki Allah’tan başka günahları kim bağışlar- ve bile bile işledikleri (günah) üzerinde ısrar etmeyenlerdir. İşte onların mükâfatı Rab’leri tarafından bağışlanma ve içinden ırmaklar akan cennetlerdir ki orada ebedî kalacaklardır. (Allah yolunda) çalışanların mükâfatı ne güzeldir!” (13) âyetleri ise hem takvâ sahiplerinin bazı özelliklerinden bahsetmekte hem de takvâ ehli insanları Allah’ın mağfireti ve cenneti ile müjdelemektedir.

Yukarıdaki âyetlerde kendisi ihtiyaç sahibi olsa bile sevdiği şeylerden Allah yolunda infak etmenin bir Müslüman için önemli bir takvâ ölçüsü olduğu husus vurgulanmıştır ve Kur’ân-ı Mübîn bu hakikati önemine binaen birçok âyetinde ayrıca ele almıştır.

Mesela **“Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe gerçek iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne infak ederseniz Allah onu bilir.”** (14) **“Her kim (Allah için) verir, takvâ olursa ve güzeli tasdik ederse işlerini kolaylaştırırız. Her kim de cimrilik eder, kendini ihtiyaçsız, yeterli görürse ve güzeli yalanlarsa onun da zorluklara uğramasını kolaylaştırırız. Cehenneme yuvarlandığı zaman malı ona hiçbir yarar sağlamaz.”** (15) gibi âyetlerde Kur’ân Müslümanlara cimrilik hastalığından korunup Allah yolunda infak etmenin takvâyâ ulaşmada ne denli önemli bir husus olduğunu beyan etmiştir. Kur’ân-ı Hakîm **“Temizlenmek için malını hayra veren ‘en takvâ sahibi kimse’ o ateşten uzak tutulacaktır. O, hiç kimseye karşılık bekleyerek iyilik yapmaz. (Yaptığı iyiliği) ancak yüce Rabbinin rızasını istediği için (yapar).”** (16) âyetinde ise Rabbinin rızası dışında hiçbir karşılık beklemeksizin malını muhtaçlara vererek cimrilik hastalığından ve nefsin kötülüklerinden arınan kişiyi **‘en takvâli kişi’** olarak nitelendirmiştir.

“Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan, adaletle şahitlik eden kimseler olunuz. Bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi âdil davranmamaya itmesin. Adaletli olunuz; bu takvânın ta kendisidir. Allah’a isyandan sakınınız. Allah yapmakta olduklarınızdan haberdardır.” (17) âyetinde her türlü haksızlıktan ve zulümden uzak durarak adaleti ayakta tutmanın, herkese ve her topluluğa karşı âdil olmanın takvâ sahibi bir müslüman için olmazsa olmaz bir özellik olduğu beyan edilmiştir. Takvâ sahibi veya dindar bir müslümanın ister en yakınındaki insanlar olsun isterse en çok düşman gördüğü insanlar olsun onlara karşı muamelelerinde nefsin ve duygularına yenik düşüp adaletle sığmayacak hal ve tavırlar sergilemesi asla söz konusu olamaz.

Cenâb-ı Hakk Kur’ân-ı Hakîm’de **“İyilik ve takvâ üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah’a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah’ın cezası çok şiddetlidir.”** (18) **“Ey iman edenler! Siz baş başa gizlice konuştuğunuz zaman, günah, düşmanlık ve resûle isyanı konuşmayın. İyilik ve takvâyı konuşun ve huzurla topolanacağınız Allah’a karşı itaatsizlik etmekten sakının.”** (19) buyurmak sûretiyle iman edenleri takvâ olmaya ve birbirlerini takvâ olma hususunda teşvik etmeye davet etmektedir.

Müminin ibadetlerindeki ve muamelatındaki amellerinin Allah indinde makbul olması takvâ duygusuna bağlıdır. **“Onlara, Âdem’in iki oğlunun haberini gerçek olarak oku. Hani ikisi de birer kurban sunmuşlardı da, birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, ‘Andolsun seni mutlaka öldüreceğim’ demişti. Öteki ise ‘Allah, ancak takvâ sahiplerinden kabul eder’ demişti.”** (20) âyetinde Âdem’in oğullarından Kabil’in Allah’a adadığı kurbanın kabul olmayıp Habil’in kurbanının kabul olmasının gerekçesi olarak Habil’in takvâ duygusuna sahip olması ifade edilmiştir. **“Onların etleri ve kanları asla Allah’a ulaşmaz. Fakat O’na sizin takvânız ulaşır.”** (21) âyetinde

yine kesilen kurbanların ibadet hüviyetini kazanmasının ancak ve ancak takvâ duygusu ile mümkün olacağı açıkça beyan edilmiştir. Evet, günümüzde bir kısım müslümanların farz namazlarına göstermediği hassasiyeti vacip olan bayram ve gayr-i müekked sünnet olan teravih namazlarına göstermesi yine farz olan zekâta göstermediği hassasiyeti vacip olan kurbanı göstermesi hep içlerindeki takvâ duygusu (her amelini sırf Allah için yapma duygusu) ile alakalıdır. Müslümanın amelleri kalbindeki takvâ duygusunun oranına göre Allah indinde makbul olacak veya olmayacaktır.

Yüce Rabbimiz **“Ey âdemoğulları! Size, ayıp yerlerinizi örtecek elbise ve süs kıyafeti indirdik. Ama takvâ elbisesi en hayırlısıdır. İşte bu, Allah’ın âyetlerindendir. Umulur ki düşünüp öğüt alırlar.”** (22) buyurmaktadır. Bu âyet takvâ ile alakalı üzerine çok çok tefekkür edilmesi gereken son derece önemli bir âyettir. Gerek mümin erkeklerin ve gerekse mümin kadınların mahrem yerlerini örtmesi kuşkusuz Allah’ın bir emridir ve hayâ ve edebin de bir gereğidir. Bu âyette mahrem yerlerin örtülmesinden bahsedilmiş olmakla birlikte asıl önemli olan şeyin insanların amellerine takvâ elbisesini giydirmelerinin olduğu vurgulanmıştır. Mesela mümin bir kadının mahrem yerlerinin tesettürüne riayet etmesi takvâyâ ulaşması için yeterli değildir. Mahrem yerlerini tesettürle örten bir kadın kalbindeki ve aklındaki rıza-i ilâhiye uygun olmayan duyguları ve düşünceleri takvâyâ örtmez ise ve amellerini takvâ elbisesi ile tezyin etmez ise müttaki bir kul olamaz. Aynı durum elbette ki erkekler için de geçerlidir. Müslüman toplumlarda tesettür konusu genelde kadınlar üzerinden tartışıldığı için örneği kadınlar üzerinden veremeyi tercih ettik. Günümüzde maalesef aile, mahalle ve toplum baskısı ile tesettüre bürünen bir kısım kadınların bir müslümana hatta zaman zaman bir insan dahi yakışmayacak fiillerde bulunması “takvâ elbisesi”nin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

“Binasını takvâ ve Allah rızası üzerine kuran mı, daha hayırlıdır, yoksa binasını kayan bir çamur yığını kenarına kurup ve sonra da onunla birlikte cehennem ateşinin içine yuvarlanan mı? Allah zalimler topluluğunu doğru yola erdirmez.” (23) âyetindeki temsil bize gösteriyor ki takvâ temeli üzerine inşa edilen bir hayat sürdüren Müslümanlar çokün-

tüye ve sarsıntıya uğramadan mutlu ve huzurlu bir yaşam sürdüreceklere, iki dünya saadetine erişecekler; takvâdan mahrum yaşayan insanların ise dünyaları ile birlikte ahiretleri de çöküntüye uğrayacaktır.

“Allah takvâ ehlidir (kendisine itaatsizlikten sakınılmaya layıktır) ve mağfiret ehlidir (affetmeye ehlidir)” (24) âyeti buyruğunca takvâ ve mağfiret ehli olan Allah takvâ sahiplerinin mükâfatlarını Kur’ân-ı Mübînde anlatmaktadır: **“Takvâ sahibi kimselere, ‘Rabbimiz ne indirdi?’ denildiğinde, ‘Hayr indirdi’ derler. Bu dünyada iyilik yapanlara bir iyilik vardır. Ahiret yurdu ise daha hayırlıdır. Takvâ sahiplerinin yurdu ne güzeldir. İçinden nehirler akan Adn cennetlerine gireceklerdir. Kendileri için orada diledikleri her şey vardır. Allah, takvâ sahiplerini böyle mükâfatlandırır.”** (25) Sâd sûresinde **“Yoksa biz iman edip salih ameller işleyenleri, yeryüzünde fesat çıkaranlar gibi mi tutacağız? Yoksa Allah’a takvâ sahibi olanları yoldan çıkan arsızlar gibi mi tuta-**

Elhasıl; ‘Şüphesiz zalimler birbirinin dostlarıdır. Allah ise takvâ sahiplerinin dostudur.’ (28) **“Allah’a karşı itaatsizlik etmekten sakının ve bilin ki, Allah takvâ sahipleri ile beraberdir.”** (29) **“Bilakis kim ahbine vefa gösterir ve takvâ olursa, şüphesiz Allah takvâ sahiplerini sever.”** (30) buyuran Cenâb-ı Hakk takvâ ehli kullarının yürüdükleri yollarda yoldaşı, zor ve sıkıntılı zamanlarında mevlâsı olur. Unutulmamalıdır ki; Allah’ın takvâ sahibi kulları **“Mutlu son ve netice takvâ sahiplerinin olacaktır.”** âyeti mücibince dünyada ve ahirette en güzel neticelere, huzura ve başarıya ulaşacaklardır. (31) Evet, Müslümanlar **“Allahım! Senden hidâyet, takvâ, iffet ve gönül zenginliği isterim”** (32) buyuran Hz. Peygamber’in bu hadis-i şerifindeki duayı sıkça yapmalı ve **“...Siz ne hayır yaparsanız, Allah onu bilir. Azık edinin. Kuşkusuz, azığın en hayırlısı takvâdır. Ey akıl ve hikmet sahipleri, bana itaatsizlikten sakının.”**(33) âyet-i kerimesinde de belirtildiği üzere dünya ve âhiret için en hayırlı azığın takvâ olduğu hakikatini idrak etmeli ve Kur’ân’ın ifade ettiğe ölçülere uygun bir takvâyâ ulaşarak şekil dindarlarından değil gerçek dindarlardan olabilmenin gayreti içinde olmalıdır.

cağız?” (26) buyuran Yüce Allah daha sonra A’râf suresinde **“Şüphesiz ki yeryüzü Allah’ındır. Allah yeryüzüne, kullarından dilediğini mirasçı kılar. (Yeryüzünde) Mutlu son, takvâ sahibi olanlarıdır.”** (27) buyurarak müttaki kullarını yeryüzüne mirasçı kılacağını beyan etmiştir.

Dipnotlar:

1. Bakara Sûresi; 2/2
2. Hâkka Sûresi; 69/48
3. M. İlyas Bozkurt, Mukaddime, s.144
4. Hucûrat Sûresi; 49/13
5. Âl-i İmran Sûresi; 3/102
6. Âl-i İmran Sûresi; 3/182, Enfâl Sûresi; 8/51
7. M. İlyas Bozkurt, Mukaddime, s.248
8. Haşiye: Selefilik; sadece nakli (hadisi) esas alan, aklı devre dışı bırakan, hadis de âyet gibidir diyen, hatta ve hatta hadis âyetin hükmünü neshedebilir (ortadan kaldırabilir) diyecek kadar dalâlette ileri giden, Arap örf ve geleneklerini dinin unsurları haline getiren, pozitif bilimleri, sanatı ve ticareti küçümseyen ilk olarak devleti eli geçirme adına Muaviye marifetiyle Emevîlerin öncülüğünde teşekkül etmiş bir akımdır. (Detaylı bilgi için bkznz: M. İlyas Bozkurt, İnhiraf-2, Revizyon Medya, İstanbul, 2015, Selefiye Mezhebinin Felsefi Altyapısı ve Selefiye Mezhebi Bölümleri.)
9. Detaylı bilgi için bkznz: M. İlyas Bozkurt, İnhiraf-2, Hanefi Mezhebinin Felsefi Altyapısı.
10. Müslim, Birr, 59, Tirmizî, Kıyamet, 2
11. Buhari, Rikak, 48
12. Bakara Sûresi; 2/177
13. Âl-i İmran Sûresi;3/133-136
14. Âl-i İmran Sûresi;3/92
15. Leyl Sûresi; 92/5-11
16. Leyl Sûresi; 92/17-20
17. Mâide Sûresi; 5/8
18. Mâide Sûresi; 5/2
19. Mücadele Sûresi; 58/9
20. Mâide Sûresi; 5/27
21. Hacc Sûresi; 22/37
22. A’râf Sûresi; 7/26
23. Tevbe Sûresi; 9/109
24. Müddesir Sûresi; 74/56
25. Nahl Sûresi; 16/30,31
26. Sâd Sûresi; 38/28
27. A’râf Sûresi; 7/128
28. Câsiye Sûresi; 45/19
29. Bakara Sûresi; 2/194
30. Âl-i İmran Sûresi; 3/76
31. Tâ-Hâ Sûresi; 20/132
32. Müslim, Zikir, 72
33. Bakara Sûresi; 2/197

**Hız. Peygamber
Kur'ân'a sarı-
lırken, bizler
beşeri görüşle-
re sarılıyoruz,
sonra da Hız.
Peygamber'in
sünneti-
ni arıyoruz
ve o sünneti
namazların
sünnetlerini
kılmanın du-
varları içine
hapsediyoruz.**

Yüce Allah'ın Hz. Peygamber'e yüklediği görevlerden biri de, Allah'ın O'na gönderdiği vahye uyması, onu takip etmesi, onun sınırlarının dışına çıkmamasıdır. Bu görevi, Yüce Allah muhtelif ayetlerde gündeme getirmektedir. Şimdi bu ayetleri ele alabiliriz: **"Sen, sana vahyedilene sınımsız sarıl. Şüphesiz sen doğru yoldasın"** (Zuhur 43/43).

Kâfirler ve müşrikler seninle alay etse de, Allah'ın vahyine sırtlarını dönüp onu dinlemeseler de sen, sana vahyolunana, yani Kur'ân'a sınımsız sarılmalısın. Bunun anlamı Kur'ân'ı iyi anlayıp insanlara anlatmalı, onlara tebliğ etmeli ve onu hayatında tatbik etmelisin. Çünkü sana vahyedilen Kur'ân Allah'a giden doğru yolu oluşturmaktadır.

Bundan şu neticeyi çıkartabiliriz: Kur'ân'a sınımsız sarılma emri sadece Hz. Peygamber'e ait değildir. Bütün müminleri özelde din âlimi ve görevlileri de kapsamına almaktadır. Hz. Peygamber Kur'ân'a sınımsız sarılarak doğru yolu buluyordu. Böylece hem Allah'ın emrini yerine getiriyor, hem de kendi sünnetini oluştuyordu. Böylece Yüce Allah'ın Kur'ân'daki emirleri ile kendi ahlakına bürünmüş oluyordu. Bizler Kur'ân'a sınımsız sarılmadıkça ne Yüce Allah'ın emrini ne de Hz. Peygamber'in sünnetini yerine getirmiş oluruz. Üzerinde çalışılmayan, anlaşılma-

yan, hayata uyarlanmayan Kur'ân'a nasıl sınımsız sarılmış olunacaktır. Hz. Peygamber Kur'ân'a sarılırken, bizler beşeri görüşlere sarılıyoruz, sonra da Hz. Peygamber'in sünnetini arıyoruz ve o sünneti namazların sünnetlerini kılmanın duvarları içine hapsediyoruz.

Yüce Allah bu konuda Câsiye 18'de bir emir vermektedir. **"Sonra sana da emrimizden bir yol belirledik; artık ona uy, bilmeyenlerin arzularına uyma."**

Bu ayette "yol" anlamına gelen şariat kavramı, Yüce Allah'ın vahyini ifade etmektedir. Bu yola uyup insanların arzularına, hevalarına uymaktan uzak durmak gerekiyor. Başkalarının arzularına uymak da Allah'ın vahyine uymayı engelleyecektir.

Nedir o kâfirlerin ve müşriklerin arzuları? Bunun cevabını verebilmek için Yunus 15'e gitmemiz gerekiyor. Kur'ân'dan başka bir Kur'ân getirmek veya onu değiştirmektir. Onların Hz. Peygamber'den istedikleri buydu. Yüce Allah onların bu arzuları karşısında nasıl davranacağı Hz. Peygamber'e bildirmektedir. Aynı ayetin devamına bakmamız gerekiyor: **"De ki: Onu kendiliğimden değiştirmem benim için olacak şey değildir. Ben, bana vahyolunandan başkasına uymam. Çünkü Rabbime isyan edersem elbette büyük günün azabından korkarım."**

Bir peygamberin ilâhî vahye uy-

maması Allah'a isyan oluyor da, bizim uymamamız ne oluyor?

Yüce Allah bu konuda başka bir emri şöyle vermektedir: **"De ki: Ben peygamberlerden bir türedi değilim. Bana ve size ne yapılabileceğimi de bilmem. Ben sadece bana vahyedilene uyuyorum. Ben apaçık bir uyarıcıdan başka bir şey değilim"** (Ahlâf 46/9).

Bu ayette geçen bid' kelimesi iki anlama gelmektedir. "Ben peygamberlerin ilki, yani ilk önceden benzeri bulunmayanı değilim." Fakat İkrime bu kelimeyi bide'an şeklinde okumaktadır. O zaman âyet "ben bidatlar sahibi, bidat uyduran kimse değilim" anlamına gelmektedir. Bunu şu şekilde açıklayabiliriz: Hz. Peygamber bidat uyduran biri değil, gelecekte haber veremez; çünkü O, Yüce Allah'ın vahyine uymak mecburiyetindedir. Yüce Allah'ın bu emrini uyguladığından O'nun sünneti de bu şekilde oluşmuştur. Din âlimleri din alanında bidat uydurmalı, sadece Allah'ın vahyine uymalıdır. Yüce Allah, Hz. Peygamber'e bunu söyletme- le dinde bid'atın, yalanın ve uydur-

manın yeri olmadığını bize öğretmektedir. Onun için din alanında çalışan, bilgi veren, âlim makamında bulunanlar kendi felsefelerini, görüşlerini din gibi başkalarına aktarmamalıdır.

Dini koyan Allah, onu da vahyi ile belirlemiştir. İlâhî vahyi bilmeyenler dinde fetva verme yetkisinde değildir. Dini Allah koyar, tatbikatını peygamber yapar, âlimler de onun kültürünü oluştururlar.

Bu üç şeyi birbiri ile karıştırmamak gerekiyor. Çünkü o zaman, Kur'ân'ın eksik olduğunu, onda olmayana sünnette, onda olmayana icma ve içtihatlarla arama yoluna gidilir ki, bu durum dine ihanet olur. Kur'ân'ın eksik olduğu fikrine götürecek kadar iftiraya varır.

İlâhî vahye uymamız ve bu konuda Yüce Allah'ın emrini ve Hz. Peygamber'in sünnetini yerine getirmemiz bu hatalardan ve bidatçılıktan bizi koruyacaktır.

Netice olarak diyebiliriz ki, Hz. Peygamber'in görev ve özelliklerinden biri ilâhî vahye uymaktır. O'nun bu görev ve özelliğini biz sünnet olarak almak, yerine getirmek zorundayız. İlâhî vahye tabi olmak, bidat ehlinde olmamak gibi ilâhî emir ve Hz. Peygamber sünneti Hz. Peygamber'in şahsı ile sınırlı kalmamalı, kıyamete kadar akıp gitmeli, her neslin uyması gereken önemli bir ilke olarak kalmalıdır. İlâhî vahye tabi olmanın yerine, herhangi bir âlimin görüşlerine tabi olmak gibi bir mantar anlayış konamaz ve konmamalıdır.

İlâhî vahye uymak demek, onu iyice anlayıp anlatmak ve hayata geçirmek demektir. İlâhî vahiy bilinmez ise, neyin peşine takıldığını bilemeyecek, beşeri görüşleri din olarak kabul etme tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır. İşte o zaman din hayatının aldığı yara derin olacaktır.

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

İslâm'ı bir din ve inanç sistemi olarak kabul etmenin ve bunu ilan etmenin bir ifadesi olan kelime-i şehadet düşünecek olursak, Hz. Muhammed'in önce Allah'ın bir kulu ve hemen ardından da O'nun elçisi olduğunu ikrar ettiğimizi fark ederiz. Bu sıralama, Hz. Muhammed'i tanımaya çalışırken göz önünde bulundurulması gereken ölçüyü ve takip edilecek yolu da ortaya koymaktadır. Kısacası Kur'ân söylemi, sadece hakikate dair bir içerik vermekte bunun yanında hakikate ulaşmanın ve onu içselleştirmenin yolu ve yöntemi ni de okuyucusuna öğretmektedir.

Bu konu, tarih boyunca hakikati arzu edenler açısından en temel zorluk olmuştur. Farklı dinlerin ve mezheplerin ortaya çıkmasının kökeninde yatan en büyük etken, hakikati elde etme tarzlarındaki farklılaşmalardır. Her ekol ve dinsel yapı, kendince kutsadığı bir yol ve yöntem geliştirmiş, yolun kendisini hakikatin kendisi saymış ve onu efsaneleştirmiştir. Dinî pratikler açısından bakıldığında, hakikatin tecrübe edilmesi fiilen kanıtlanabilir bir husus olmadığına göre, geriye ekollerin ve gurupların kurguladığı ve kutsallaştırdığı yol ve yöntemler kalmaktadır. Hakikate giden yol, bizzat hakikatin yerini almış olmaktadır. Ne kadar iyi niyetlerle yapılmış olursa olsun, dindar kesimlerin kendi inşa ettikleri yolu kutsanmaları, hakikat nezdinden itibar görmemektedir.

Bu konuyla ilgili olarak üzerinde düşünülmesi gereken ayetlerden biri, Hadid Sûresi 27. ayetidir. Ayetin Türkçe mealı şu şekildedir: *"(Kendiliklerinden) icat ettikleri ruhbanlığa gelince; biz onu onlara farz kılmamıştık. Allah'ın rızasını kazanmak için onu kendileri icat etmişlerdi. Fakat ona da gereği gibi uymadılar. Biz de içlerinden iman edenlere mükâfatlarını verdik. Fakat onlardan birçoğu yoldan çıkmış kimselerdir."*

Hz. İsa'nın verdiği oldukça meşakkatli tevhid mücadelesi, çağrısının sınırlı sayıda insan gurubu tarafından benimsenmesinin ötesine geçmedi. Hz. İsa'nın bağlıları, karşılaştıkları dinî ve siyasî baskılar nedeniyle gizli yollarla inançlarını anlatmaya ve

yaymaya devam ettiler. Hz. İsa'dan sonra yaklaşık 300 yıl boyunca baskı altında faaliyetlerini sürdüren bir inanç hareketinin, özgünlüğünü ne kadar koruyabildiği önemli bir sorundur. Hristiyanlık zaman içinde güçlendi ve yöneticilerin dikkatini çekecek düzeyde halk arasında kabul görmeye başladı. Bizans İmparatorluğunun resmi dini haline gelinceye kadar olan süreçte adına "Hristiyanlık" denilen bir inanç yapısı çoktan oluşmuştu. Bu çerçevede Hristiyanların öne çıkardığı dindarlık modelinin tam da "gizlilik prosedürleri"ne uygun olarak kurgulandığı görülmektedir. Mistik, öte dünyacı, dünyayı aşağılayan, acıyı kutsayan, öte-dünyacı bir din anlayışının kurumsallaşmasında, tarihsel gecikme, politik baskılar ve bunun yarattığı mitik/mistik/gnostik savrulmalar birlikte çalışmıştır.

İslâm vahyi, başta Hristiyanlık ve Yahudilik olmak üzere önceki vahiylerin mirası üzerine kurulmuş dinsel geleneklerin savrulmalarına dikkat çekerek, benzer sapmaların İslâm vahyinin de başına gelmemesi için gereken dinî-teolojik önlemleri almıştır. Hz. Peygamberin hayatında ve söyleminde de aynı kaygıların yer aldığı fark edilmektedir. Dinin karşı karşıya kaldığı asıl tehlike, yanlış tanımlanmış dindarlık anlayışlarından gelmektedir. Buradaki çözülme ve sapma, dinî duyguları abartarak ve kontrolden çıkarak gerçekleşmektedir. Dinî kavramların içini boşaltılıp alternatif anlamlarla doldurmak epistemolojik kopuşu, dinî yaşantıyı abartılı duygularla çığırından çıkarmak da pratik kopuşu doğurmaktadır.

Bu kopuşlar ve savrulmalar öyle bir noktaya ulaşmaktadır ki, zamanla kurgulanan mitik ve mistik din açısından bakıldığında, vahye dayalı sahil din, bağışlanamaz bir sapıklık olarak görülmektedir. Öze dönüş tartışmaları yapılırken, karşılıklı saygı ve anlayışa dayalı hakikat arayışlarının kısa zamanda tekfir suçlamalarıyla çığırından çıkmasının temel nedeni, dinin hakikatini sahiplenmiş olan anlayışların katı ve dogmatik tutumlarıdır.

Günümüz İslâm düşüncesinde, dinin doğru ve sahil biçimde anlaşılması adına ortaya çıkan çabalar da benzer sorunlarla karşılaşmaktadır. Özellikle Kur'ân'ın dinî düşüncedeki yerinin tartışıldığı bir süreçte, Kur'ân-peygamber ilişkisi üzerinden aşırı indirgemeci ve yaralayıcı yaklaşımlar sergilenmektedir. En çok ta tutucu kesimlerin, dinde alternatif bir yol arayan samimi çaba sahiplerine yönelik saldırganlıkları, ortamı düşmansı duygularla doldurmaktadır. Örneğin 'Kur'ân Müslümanlığı sapıklığı' ifadesi, asgari düzeyde bile olsa dinî terbiye ve duyarlılık sahibi bir Müslümanın dile getirmekten sakınması gereken bir suçlama ifadesidir. Eğer anlatmak istediği bir düşüncesi ve kaygısı varsa bunu sloganlar arkasına sığınmadan yapmak daha doğru olur. Hakikat iddialarının havada uçtuğu bir vasatta, en sık görülen şey retorik gücüne başvurmaktır. Güzel, şiirsel ve etkileyici özlü sözlerle derin teolojik ve felsefi tartışmalar bir anda sona erdirilmekte ve sapkınlara hak ettikleri cevap verilmiş olmaktadır! Oysa bu durum düşünsel zenginliği ve dinamizmi öldürmekte ve hakikat retoriğe feda edilmektedir. Şu halde, Müslümanların birbirlerinin niyetini ve dindarlığını sorgulamaktan vaz geçmesi, ihtiyaç duyduğumuz güven ve huzur ortamının sağlanmasında atılacak ilk adımdır.

Özgün tevhid inancından sapma elbette kısa bir süreç içinde olmakta, bunun gerçekleşmesi için bir süreçten söz etmek gerekmektedir. Allah elçisi olan İsa'nın anlattığı mesaja ve Tanrı'nın rızasına uygun bir dinî yaşantı nasıl olmalıdır? sorusunu bu süreçte İsa'ya inananların da kendilerine sorduklarını tahmin etmek zor değildir. Bu sorunun oldukça samimi duygularla ve sahici arayışların itmesiyle sorulduğu da inkâr edilemez. Ancak önemli olan, bu soruya

verilen cevabın ve bunun sonunda ortaya çıkan pratiklerin, dinsel arzuları karşılamadaki ve hakikate olan uyumdaki sahicilikleridir. Tarih, iyi niyetlerle yapılan korkunç eylemlerle doludur. Bu durum, özellikle din ve metafizik alanda daha çok geçerlidir. Çünkü dinsel pratikler ve inançlar, gündelik hayatta doğrulanabilen ya da yanlışlanabilen değerler değildirler. Onların doğru ya da yanlış, hak ya da batıl olduklarını kesin olarak anlamak için dini gönderen ve her şeyi bilen yüce Allah'ın hükmetmesini beklemek gerekecektir. Üstelik bunların arka planında duygu, düşünce, arzu gibi karmaşık varoluşsal unsurlar bulunur. Bu nedenle bir inanç çoğu insan onu saçma bulsa da kimlik, adanma, bağlanma ve sadakat gibi anlam arayışı ile ilgili ihtiyaçlarını karşıladığı için bağlıları için yegâne hakikat olmaya devam eder. Oysa diğer alanlar, empirik ve hayatta doğrudan karşılığı bulduğundan, buradaki yanlışlıkların hataların tarihsel süreç içinde fark edilmesi ve düzeltilmesi daha bir mümkündür.

Hakikati kavramak (hakka'l-yakîn) için ahireti beklemek zorunda olmak, insanlık için büyük bir belirsizlik ve çıkmaz oluşturmaktadır. Üstelik bu süreçte, insanlık boş durmamakta içinde çıkardığı dinî ve manevî liderler marifetiyle din ve metafizik alanda alternatif yapılanmalar yoluyla bir çıkış yolu aramaktadır. Dinlerin gelişebile bu arayışı durduramamakta, dini tebliğ eden peygamberin hemen ardından, dinsel hakikati temsil ettiğini iddia eden kişi ve guruplar yeni dindarlık biçimleri kurmaktadır. Bu yapılanmalar, çoğu zaman gönderilen dinin saygınlığından beslenmekte, onun itibarını arkasına almakta ancak

tam da bu nedenle kendisi hakikat ile insanlık arasında bir perde oluşturmaktadır.

Ruhbanlık düşüncesi-nin temelinde "Allah'ın rızasını aramak" gibi güçlü ve samimi bir arzu bulunduğu hususu, Kur'ân tarafından da vurgulanmaktadır. Ancak arzusun bildik-tanidik ve masum olması, eylemi aklamaya yetmez. Din vaaz etme işi insanların inisiyatifine bırakıldığında, tarihsel ve kültürel güçler kurulum sürecine dâhil olmakta, dinin metafizik ve etik yapısı toplumsal kaygılar ve ihtiyaçlar arasında buharlaşmaktadır.

Öyle görülüyor ki, dinlerin uğradığı zarar, ona doğrudan karşı çıkan muhaliflerin ve inkârcıların çabalarıyla değil belki de daha çok ona iman edenlerin dindarâne gayretkeşlikleriyle açıklanabilir. Nitekim Allah'ın elçisi ve bakire Meryem'in oğlu olan Hz. İsa'yı tanımlayanlar, bu davayı inkâr edenler değil, ona iman edenler olmuştur. Başka bir örnek de Yahudilik. Tanık oldukları onca ilahî yardıma rağmen Yahudiler, tevhit dininin evrensel mesajını anlamakta zorlanmışlar, Mısır'da yaşadıkları köleliğin ezikliğini bir türlü üzerlerinden atamamışlar ve vahyi kendi etnik ideolojileri haline gelecek şekilde dö-

nüştürmüşlerdi. Onlar dini yeniden yazarken tarihsel ve toplumsal benliklerinin baskısı altında bir tür “kendini gerçekleştirme” sendromuyla hareket etmişlerdir.

Hız. Muhammed’i ve O’nun insanlığa getirdiği mesajı anlarken önceki dinsel toplulukların bu sapmalarının iyi bilinmesi ve Müslümanlar arasında bu tür teolojik hastalıkların gelişmesine izin vermemek için çaba gösterilmesi gerekmektedir. O’nun tebliğinde ve talimatlarında ruhbanlık eğilimleri sert biçimde tepki görmüş ve asabiyet gibi etnik değerlerin karşılık bulmasına izin verilmemiştir.

Hız. Muhammed öncelikle bir insandır. Bu nedenle insan olmanın izin ve imkân verdiği tüm beşerî durumlara o da açık olmuştur. Böyle bir kişiliğe sahip olduğu bilindiği zaman, O’nun gerçekleştirdiği kişisel ve toplumsal değişim süreci ve bunun gerisinde yatan etkenler gereği gibi anlaşılabilir. Hız. Muhammed’i ve getirdiği mesajı anlamaya çalışırken O’nun beşerî ve insanî yönünün vurgulanmasından rahatsızlık duyan, hatta bunu din için tehlikeli sayanlar, öncelikle kelime-i şehadetin anlamını iyi düşünmelidirler. Ayrıca bu konuya dair Kur’ân’da geçen anlatımlarda, Hız. Muhammed’in peygamberliği delillendirilirken O’nun bir beşer olduğuna yapılan vurgular o kadar açıktır ki!

Kur’ân’da yer alan ayetlerden bir kaç şöyledir: **“Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip-geçmiştir. Şimdi O ölür ya da öldürülürse geriye mi döneceksiniz? Geriye dönen, kendisi için dönmüş olur, bu tavır Allah’a hiçbir zarar vermez. Allah şükredenlerin mükâfatını verecektir.”**(Âl-i İmrân Sûresi, 3/144. ayet)

“De ki, namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm, âlemlerin Rabbi olan Allah içindir.”(En’âm Sûresi, 6/162)

“Şüphesiz sen de öleceksin, onlar da ölecekler. Ey insanlar, sonra siz, kıyamet günü Rabbinizin huzurunda duruşmaya çıkarılacaksınız.”(Zümer Sûresi, 39/30-31. ayetler)

Hız. Muhammed’in Mekke halkına İslâm’ı tebliğ etmeye başlamasıyla birlikte peygamberlik ile algıların da öne çıkmaya başladığı görülmektedir. Muhtemelen ilişkide bulundukları

Ehl-i Kitap mensuplarından öğrendikleri bilgilere dayanarak Allah’ın bir insanı elçi olarak göndermesinin imkânsızlığı düşüncesi üzerinde durmuşlardır. Onlara göre Allah göndermek isteseydi insan değil bir melek gönderirdi: **“Şöyle dediler: Bu nasıl peygamber ki, yemek yer, sokaklarda gezer. O’na, beraberinde bulunup uyarak bir melek indirilseydi ya. Yahut kendisine bir hazine verilsedydi veya faydalanabileceği bir bahçesi olsaydı.”** (Furkan Sûresi, 7-8. ayetler)

Bu itiraza Kur’ân’da **“Allah, elçi olarak bir insanı mı gönderdi? De ki: Yeryüzünde dolaşanlar melek olsaydı, biz de onlara gökten peygamber olarak bir melek gönderirdik.”** (İsrâ, 17/95. ayet; En’âm, 6/9. ayet) şeklinde cevap verilmiştir.

Mekkeli putperestlerin Hız. Muhammed’in tebliği ile ilgili diğer bir itirazları da mucize talepleri üzerinden dile getirilmiştir. Onlar bir şekilde peygamberlere dair önceki toplumlardan gelen anlatılara dayanarak Tanrı tarafından görevlendirilen bir kimsenin olağanüstü işler yapması gerektiğini dile getirmişlerdir. Kur’ân’da geçen ayetlerde putperestlerin Hız. Muhammed’den mucize talepleri aktarılmış ve bunlara karşı kendisinin güçleri sınırlı bir insan olduğunu vurgulaması istenmiştir: **“De ki: “Şüphesiz ben, ancak sizin benzeriniz olan bir beşerim; yalnızca bana sizin ilahınızın tek bir ilah olduğu vahyolunuyor. Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, artık salih bir amelde bulunsun ve Rabbine ibadette hiç kimseyi ortak tutmasın.”** (Kehf Sûresi, 18/110. ayet) Dikkat edildiğinde Kur’ân’ın Hız. Muhammed’in insan olduğuna dair vurgusunda değişiklik olmadığı görülür. Buradaki ana fikir ve temel mesaj, Kur’ân’ın Allah’ın bir vahyi olduğu gerçeğidir.

Hız. Peygamberin şu hadisi de dikkat çekicidir: **“Hristiyanların Meryem oğlu İsa’yı abartarak övdükleri gibi beni övmeyin, ben ancak Allah’ın bir kuluym, bana Allah’ın kulu ve Rasûlü deyiniz.”**(1) Bu ve benzeri uyarılarla kendisinin beşer/insan olduğunu vurgulamış ve sahabesinden de bunu unutmamalarını istemiştir.

Kur’ân’ın bu yaklaşımında izlenen yöntemin arkasında yatan anlayabildiğimiz hikmet şu olabilir:

Sanılanın aksine vahyin ilk yıllarında Hız. Muhammed’in risâleti ispat edilmeye çalışılırken, O’nun kişiliği ile ilgili olarak yüceltici ve mitik bir anlatım kullanılmamıştır. Aksine Hız. Muhammed’in toplumu arasında tanındığı, bilindiği, vasıflarının ortada olduğu, dolayısıyla Kur’ân’ı uydurmasının mümkün olmadığı ortaya konulmuştur. Böylece Hız. Muhammed’in bir beşer olarak sınırları vurgulanırken, Kur’ân’ın Allah tarafından gönderildiği gösterilmiştir. Kur’ân bu stratejiyi izlerken Hız. Muhammed’i bir elçi olarak öne çıkarmış, O’nun otoritesini ve saygınlığını da korumuştur. Sahabenin O’na bakışı ve yaklaşımı incelendiğinde, Kur’ân’ın bu yönteminin ilk Müslüman nesil arasında tuttuğunu gözlemlemek mümkündür.

Hız. Peygamberin dini yaşarken ve anlatırken sergilediği içtenlik ve sadelik, ilk Müslüman neslin hayata bakışını derinden etkilemiştir. O nedenle İslâm toplumunda gücün ve servetin nasıl kullanılacağına dair tartışmalar, toplumu sarsan ilk problem olmuştur. Bunda sahabenin, aşırı ve keyfî güç uygulanması, servetin artırılması ve ölçsüz kullanılması karşısında gösterdikleri tepkiler belirleyici olmuştur. **Vahiy bir süreçtir. Bilinçlenme süreci, eski çürümüş inançlardan arınma süreci ve bir eğitim sürecidir.** Mekke’de başlayan ve 23 yıl süren vahiy süreci Hız. Muhammed için bir kendini ve inananları eğitime süreci olarak okunmalıdır. Vahiy, Allah ile elçisi arasında gerçekleşen özel bir ilişki değildir. Yüce Allah, elçisinden, mesajını insanlara bildirmesini istemiştir. Vahiy, bu nedenle kişisel olmaktan çok toplumsal ve tarihsel dönüşüme de kaynaklık etmiştir.

Vahyin eğitici işlevi ve gücü öncelikle Hız. Muhammed’in üzerinde görülmektedir. 23 yıl süren bir süreç ve bu süreçte yaşanan olaylar, iniş-çıkışlar, kazanımlar-zorluklar Hız. Muhammed’i bir yerden almış ve bambaşka bir yere götürmüştür. İşte bu yer bu makam, Allah’ın övgüyle söz ettiği ve örnek alınmasını istediği bir sonuçtur aslında. Kur’ân’da Hız. Muhammed’e hitaben, **“Şüphesiz ki yüce bir ahlâk üzeresin!”** (Kalem Sûresi, 68/4. ayet) ve **“Andolsun, Allah’ın Resûlünde sizin için; Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah’ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.”** (Ahzâb Sûresi, 33/21. ayet) buyrulmaktadır. Vahiy eşliğinde ilerleyen eğitim süreci başarıyla sonuçlanmış; çıktıları toplumla anında paylaşılmış ve tarihe mal olmuştur. Hız. Peygamber, **“Beni Rabbin terbiye etti ve terbiyemi güzel yaptı.”**(2) buyurmuştur.

Dini bir eğitim süreci olarak görmek, İslâm’ın ilke ve değerlerine daha sahici ve sağlam bir gözle bakmayı ve belki de onları yeniden keşfetmemizi sağlayacaktır. İman sahiplerinin hayatı ve insanları değerlendirirken içine sıkça düştükleri bir yanılgıları vardır. O da hayatı donuk bir resim gibi algılamak, insanları da tamamlanmış-sonuçlanmış varlıklar olarak görmek... Oysa hayat dinamik

bir süreçtir. İnsanlar da sürekli değişime açık varlıklardır. Onları şu an içinde bulundukları ve yaptıkları şeylerle sınırlı görmek yerine, daha iyi ve güzel varlıklara dönüşme potansiyeline sahip, esnek varlıklar oldukları gerçeğini unutmamak gerekir.

Gündelik hayatın karmaşası içinde ve biraz da inançlarımızın ve arzularımızın da etkisiyle insanların süreç içinde yaşayan değişken varlıklar olduğu gerçeğini unutma eğilimindeyiz. Süreç algısı tarihe ve topluma bakışta ufuk açıcı ve zenginleştirici bir kavramdır. Bunun gücünden yararlanmak kaçınılmazdır. Özellikle insan ve değerler konusunda kaygısı ve söyleyecek sözü olanların, bu konuya gereken özeni göstermeleri gerekir.

Böyle bakmak Hız. Peygamberin insan algısına da uygundur. O, türlü zorluklar ve sıkıntılar çekip aşılanarak terk etmek zorunda kaldığı Tâif’ten dönerken, bir an bile olsa şehir halkına öfke beslememiş, onların cahil olduklarını ve bu nedenle kötü davrandıklarını düşünmüş ancak, onların çocuklarının İslâm’ı kabul eden samimi Müslümanlar olacağı ümidini korumuştur. (3) Gerçekten de tarih O’nu haklı çıkarmıştır.

Hız. Muhammed’i örnek alan insanların iki noktayı dikkatle incelemele-

ri gerekir. İlk olarak Hız. Muhammed doğru, hak, adaletli olan ilkeleri öğretmiştir. İkinci olarak ta doğru ve hak olan ilkenin, insanlar arasında nasıl uygulanacağı ve yaşanacağını göstermiştir. Birinci ilke ikincisi yöntem sorunudur. Hiç kimse yöntemin ilkedan daha az önemli olduğunu söyleyemez. Zira yanlış yöntemle doğru ilke ayakta tutulamaz. Ve dünya doğru olan şeyi yanlış yöntemlerle yapmaya çalışan samimi insanların kırdıkları potlarla doludur. Onların verdikleri zarar, ilkenin reddedilmesi kadar derin yaralar açmaktadır.

Kısacası Müslüman sadece hak olanı yapmakla değil onu güzelce yapmakla yükümlüdür. Bunun adı da ihsândır. İhsân, kendi emeğimiz ve çabamızla (kesb) yeniden keşfetmek ve hayatlarımızda gerçekleştirmek zorunda olduğumuz en temel İslâmî değerdir. O, hayata ve davranışlarımıza doğruyu tutturmanın yanında güzellik ve incelik katmanın adıdır. Dinî anlamda hakikate isâbet etmek arzusunda olanların, ihsân kavramına ve onun kurucu etkisine önem vermesi gerekir.

Dipnotlar:

1. Buhârî, Ehâdisü’l-Enbiyâ, s. 48
2. Süyûtî, el-Câmiu’s-Sağır, c. I, s. 12
3. İbn-i Hişâm, Sîre, c. II, s. 255; Taberî, Târih, c. II, s. 241-242

İslam'ın ihtiva ettiği Peygamber anlayışı, diğer Ehl-i Kitap dinlerden farklıdır. Kur'an'a göre Peygamber, Ehl-i Kitap inancında olduğu gibi ne kral, (1) ne günah işleyen bir insan, (2) ne de Allah'ın oğludur. (3) Peygamberler insandır ve Allah'ın elçisidir. Hz. Muhammed de son nebi olarak bir beşer ve kuldur. Diğer insanlardan farkı, O'na vahy vermesidir. Beşer olması yönüyle diğer insanlarla aynı özellikleri taşır. Doğmuş, büyümüş, belirli bir süre yaşamış, evlenmiş, çocuk sahibi olmuş ve ölmüştür. Yüce Allah, Hz. Peygamber'in bir insan olduğunu, bir gün öleceğini belirtirken şöyle buyurmaktadır.

“Muhammed sadece bir elçidir. Ondan önce de elçiler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür yahut öldürülürse siz ökçelerinizin üzerine geriye mi döneceksiniz?...” (4) **“De ki 'Ben de sizin gibi bir insanım; bana Allah'ın bir tek ilah olduğu vahyolunuyor. Rabbine kavuşmayı uman kimse yararlı iş işlesin ve Rabbine kullukta hiç ortak koşmasın.”** (5), Hz. Ebûbekir, Hz. Peygamber'in ölümü üzerine ümitsizliğe kapılan insanlara; “Muhammed'e tapanınız varsa iyi biliniz ki o ölmüştür. Ama Allah ebedidir. O, yok olmaz.” (6) diyerek onları yatıştırılmıştır.

Son Nebi de, kendisinin zaman zaman insan olduğunu hatırlatarak; **“Ben de sizin gibi bir insanım, sizin unuttuğunuz gibi ben de unuturum”** (7) buyurmuş, bir defasında aralarındaki problemin halledilmesini isteyen iki kişiye, kendisinin insan olduğunu, kim davasını iyi anlatırsa ona göre hüküm vereceğini, gaybı bilmeyeceğini açıklamıştır. (8) Başka bir olayda **“Ben de insanım, diğer insanlar gibi ben de bazen sevinç duyar hoşnut olurum, bazen de öfkelenirim”** (9) sözlerini hatırlatmıştır. İnsan olmanın iki ayırıcı özelliği bulunmaktadır. 1) İhtiyaç sahibi olması. 2) Diğer yaratıklardan farklı olarak düşünmesi, konuşması ve karşılıklı ilişki içine girmesi ve fânî olması

1) İhtiyaç sahibi olması.

Yaratılan, kendisini yaratana muhtaçtır ve ihtiyaçlarını O'nun yardımıyla karşılayabilmektedir. (10) Buna göre, yaratılan bir insanda bulunan hasletlerin başında yeme, içme, zaruri ihtiyaç-

larını giderme, uyuma, üzülmeye, sıkıntı çekme, evlenme, çocuk sahibi olma gereksinimleri bulunur. Nitekim Hz. Peygamber bir anne ve babadan dünyaya gelmiş, çocukluk, gençlik, olgunluk ve yaşlılık dönemi geçirmiş, su içmiş, yemek yemiş, yaşadığı dönemde ve kendisinden sonra gelecek nesillere örnek teşkil eden bir hayat geçirmiştir. Ehl-i Kitap ve Müşriklerden hiçbir insan Hz. Muhammed'e vahy verilmeden önce olumsuz isnatta bulunamamış, tam aksine, her inançtan insanların takdirlini kazanarak “emin” lakabını almıştır. (11) Sürekli oruç tutmak, evlilikten uzaklaşma arzusunda olmak, uyku uyumadan ibadet etmek isteyenlere gerekli ikazda bulunarak; **“Allah'tan en fazla takva üzere olanınız benim, Bununla beraber bazen oruç tutar bazen iftar ederim. Gecenin bir kısmını ibadetle geçirir, bir kısmında yatar uyurum. Kadınlarla da evlenirim.”** (12) buyurarak, bir insan olarak yapması gereken hasletleri terk etmeyi, sünnetinden ayrılma olarak izah etmiştir. (13)

2) Düşünmesi, Konuşması, Karşılıklı İletişim İçinde Bulunması ve Ölmesi.

İnsan olmanın ikinci özelliği düşünmek, düşündüğünü örnek bir yaşantı hale getirmektir. Bu kriterlerin hepsi Hz. Peygamberde mevcuttur. Zira O, diğer insanlar gibi davranmış, kendi ihtiyaçlarını ve diğer insanların sıkıntılarını gidermek için, Peygamber olması münasebetiyle, normal insanlardan farklı yönleri olmuştur. O'nun konuşurken kendisine verilen Kur'an ayetlerini tebliğ ettiği ve kalbine ilham

edilen vahyi kendi sözleriyle ifade ettiği gözlenmiştir. Kendi düşüncelerini ifade ederken, zaman zaman insanlık gereği yanıldığı olmuş, söz konusu yanlışları bazen Yüce Yaratıcı düzeltmiş, (14) bazen kendisi bunların farkına varmış, (15) bazen de ümmetinin sorduğu sorular neticesinde hata ettiğini anlamıştır. (16) Bu yanlışlar, O'nun da bir insan olduğunun göstergesidir. Hz. Peygamber'in, altmış üç senelik yaşamında, farklı inançtaki insanlarla ilişkiler içerisinde bulunduğu bilinmektedir. Müşrik, Münafık, Ehl-i Kitap, zengin, fakir, köle, efendi vs. Bunların her biri için hükümler ortaya koymuş, söylediklerini önce kendisi yaşamış, yapılmayan bir şeyin söylenmesini yasaklamıştır. (17) Yerine göre imam, kadı ve devlet başkanı vasıflarıyla insanlığa örnek olmuştur. Yüce Allah'tan vahy gereği aldığı emirleri, en güzel şekilde tebliğ etmiş ve yaşamıştır. Bunu yaparken Yaratıcı tarafından şu tebliğin açıklanması emredilmiştir.

“De ki; size Allah'ın hazineleri elimdedir demiyorum. Gaybı da bilmiyorum. Size melek olduğumu da söylemiyorum. Ben ancak bana vahyolunana uyuyorum...” (18) **“De ki: Kur'an'ı kendiliğimden değiştiremem. Ben ancak bana vahyolunana uyarım. Ben Rabbime karşı gelirim, büyük günün azabına uğramaktan korkarım.”** (19)

İslâm akidesine göre, peygamberlerin bir takım sıfatları bulunur. Bunlar, Kur'an-ı Kerim'de açık olarak zikredilmese de, bazılarının delillerini bulmak mümkündür. Söz konusu sıfatlar:

a) İSMET; (Peygamberlerin hata yapmaktan korunması) Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber için **“Allah'ın Resulünde sizin için güzel bir örnek vardır.”** (20) ayetiyle birlikte daha önceki peygamberler için, **“Onlar Allah'ın hidâyet verdiği kimselerdir. Sen de onların**

yolundan yürü,” (21) buyurmaktadır. Dolayısıyla, Peygamber olarak gönderilenlerin her konuda örnek olabilecek nitelikte insanlar olmaları gerekmektedir. Kendileri yapmadıklarını başkalarına söylemeleri mümkün olmaz.

b) SIDK; (Doğru olmak) Kur'an'da Hz. Muhammed için, **“Eğer Muhammed bize karşı O'na bazı sözler katmış olsaydı biz O'nu kuvvetle yakalardık. Sonra O'nun şah damarını koparırdık. Hiç birinizde O'nu savunamazdınız. Doğrusu Kur'an Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir öğüttür.”** (22) buyurmaktadır. (23)

c) EMÂNET; Peygamberler emin kişilerdir. Allah'tan aldıklarını aynen tebliğ etmişlerdir. Yüce Allah kulu için, **“O kendi nefsinden bir şey konuşmaz. Ancak kendisine vahyedileni söyler”** (24) **“Size Rabbinin vahyettiklerini duyuruyorum ve ben sizin için güvenilir bir öğütçüyüm.”** (25) **“Bilin ki ben, size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim.”** (26) **“O orada sayılan, güvenilen (bir elçi) dir.”** (27) ifadeleriyle Peygamberinin ve bütün peygamberlerin vahiy hareket ettiklerini belirtmiş olmaktadır. (28)

d) TEBLİĞ, (Bildirmek, açıklamak) Her peygamber Yüce Allah'tan almış olduğu emirleri ümmetine aktarmakla yükümlüdür. Hiçbir peygamberin bunların aksini yapması düşünülmaz. Zira Yüce Allah; **“Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun...”** (29) **“Peygambere düşen O'nu tebliğ etmesidir”** (30) ifadeleriyle, Hz. Peygamberin tebliğ etmedeki görevini açıklamıştır.

e) FETÂNET; (Zekî, akıllı) Peygamberlerde bulunması gereken sıfatlardan biri de fetânettir. Kur'an-ı Kerim'de birçok peygamberin kısımlarından örnekler verilerek, onların mücadeleleri anlatılır. (31) Bu mücadeleler anlatılırken Peygamberlerin zeki, çalışkan, ferasetli, kabiliyetli olmaları gibi güzel hasletleri belirtilmiş, onlarda noksanlık meydana getiren vasıfların olmadığı vurgulanmıştır. Öte yandan, tarihi seyrinde dini inkâr edenlerin dışında peygamberlere deli diyen kimse çıkmamıştır. İslâm akaidinde

yer alan yukarıdaki sıfatlar bütün peygamberler için geçerlidir. Kitab-ı Mukaddes cümlelerinde, Allah'ın seçkin kulları olan Peygamberlere bir takım sıfatların yakıştırılması, ilahi dinlerin özünden uzaklaşma olarak düşünülmektedir.

Görülüyor ki, Yüce Yaratıcı kulların mutluluğu için, bir melek değil, kendileri gibi bir beşeri peygamber olarak göndermiş, son Nebi de, verilen bu görevi yerine getirmiş, insanlara en güzel şekilde örnek olmuş, her inanç sahibini fitrat inancına çağırarak bir rahmet Peygamberi olduğunu göstermiştir. (32)

Dipnotlar:

1. Yahudi inancına göre Hz. Davud kraldır. Bk. Kitab-ı Mukaddes, II. Samuel, 2/4; 6/12,16; 7/18; Hz. Süleyman'la ilgili olarak bk: I. Tarihler, 23/1.
2. Bk. Kitab-ı Mukaddes, II. Samuel, 11/25. Krş. Kur'an-ı Kerim, Mümtühne, 60/4-6; Kalem, 68/4.
3. Bk. Kur'an-ı Kerim, Tevbe, 9/30. Krş. Kitab-ı Mukaddes, Matta, 3/17. Markos, 1/1; Luka, 3/22; Yuhanna, 1/34.
4. Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmrân, 3/144
5. Kur'an-ı Kerim, Kehf 18/110; Krş. Fussilet 41/6; Ahmed Çelebi, (el-İslâmiyye) III/120.
6. Buhari, Cenâiz 3; İbn Mace, Cenâiz 65; Ahmed b. Hanbel, Müsned VI/220.
7. Buhari, Salât 31.
8. Bkz. Kur'an-ı Kerim, En'am, 6/50; Müslim, Akdiye 5; Tirmizi, Ahkâm 11.
9. Müslim, Birr 95.
10. Bk. Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmrân, 3/26-27.
11. Geniş bilgi için bk: Ahzab, 33/21; Kalem, 68/4. Buhari, Daavât, 6,7,9; Müslim, Zikr, H. 56,57.
12. Bk: Buhari, Nikah, 1; Müslim, Nikah, H. 50.
13. Bk. Başaran Selman, Bir Beşer Olarak Hz. Muhammed. İslâmitische Stuchting Nederland, 1987, Hollanda Diyanet Vakfı, Sayı 1, s. 36-37.
14. Bk. Kur'an-ı Kerim, Tevbe, 9/43; Tahrim, 66/1-2; Abese, 80/1-10.
15. Fatıma b. Kays'a iddetini geçirmek üzere, önce Ümmi Şerik'in evine gitmesini, daha sonra bu sözlerinden vazgeçerek, Ümmi Mektum'un evine gitmesini istemiştir. Bk. Müslim Talak, H. 38; Fiten, H. 119.
16. Bedir Savaşındaki farklı uygulama için bk. İbn Hişam, Sire, I-IV, Beyrut 1971, II/271-272; Başaran, s. 36
17. Bk. Kur'an-ı Kerim, Saff, 61/2
18. Kur'an-ı Kerim, En'an, 6/50.
19. Kur'an-ı Kerim, Yûnus, 10/15.
20. Kur'an-ı Kerim, Ahzab 33/21; Krş. Sâd 38/48-49.
21. Kur'an-ı Kerim, En'am 6/90.
22. Kur'an-ı Kerim, Hâkka 69/44-48.
23. Bkz. Kur'an-ı Kerim, En'am 6/33.
24. Kur'an-ı Kerim, Necm 53/3-4.
25. Kur'an-ı Kerim, A'raf, 7/68.
26. Kur'an-ı Kerim, Şuara, 26/107.
27. Kur'an-ı Kerim, Tekvir, 81/21
28. Bkz. Kur'an-ı Kerim, Tekvir 81/24; Ahzab 33/39.
29. Kur'an-ı Kerim, Mâide 5/67.
30. Kur'an-ı Kerim, Nur 24/54.
31. Bkz. Kur'an-ı Kerim, Enbiyâ 21/51-58, 67, 83-84.
32. Bk. Kur'an-ı Kerim, Enbiyâ, 21/107; Âl-i İmrân, 3/159.

Semitik dinler ailesini oluşturan Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm'ın ortak üç temel öğretisi tevhit, nübüvvet ve ahiret inancıdır. Çünkü bu dinler, ilke olarak ezeli ve ebedî bir Tanrı'nın varlığı ve birliği konusunda hemfikirdir. Âlemin de yaratıcısı olan bu Tanrı, sürekli olarak onun işleyişine müdahale eder ve insanla ahlâki ilişkiler kurar. Bu konuda peygamberler O'nun en önemli yardımcılarıdır. Başka bir deyişle bu dinlere göre Tanrı'nın tarihe müdahalesi, Hinduizm'deki gibi avatara (Tanrı'nın farklı bedenlerde yeryüzüne inmesi) şeklinde değil, insanlar arasından seçtiği ve desteklediği peygamberler vasıtasıyla gerçekleşir. Peygamberlerin sayısı belirsizdir. Ayrıca onların ilki ve sonuncusunun kimliği konusunda her bir dinin ayrı bir görüşü vardır.

Aynı şekilde Sâmi dinlere göre insan bir kere yeryüzüne gelir; dolayısıyla Hint dinlerindeki gibi bir reenkarasyon süreci söz konusu değildir. Ama ölümle birlikte hayat sona ermez. İnsanın manevi yönünü oluşturan ruh, farklı kozmik ortamlarda varlığını devam ettirir. Onun öte dünyadaki yolculuğu, Hint *karma* öğretisini andırır biçimde, bireyin dünya hayatında gerçekleştirdiği eylemlerin ahlaki sonuçlarına göre belirlenir. Buna göre ölümle dünyadan ayrılan ruh, ya *cennet* denilen sonsuz mutluluk âleminde ya da *cehennem* adı verilen bir acı ve ıstırap dünyasında varlığını sürdürür. Ama bütün bu süreçlerde her zaman Tanrı'nın müdahalesi olabilir. Yani beşerî-iradi eylemler, Hint karma öğretisindeki gibi ruhun ölüm ötesi serüvenini belirleyen yegâne faktör değildir.

İlk bakışta Sâmi dinlerin ortak paydası olarak tanımlanan bu özellikler, aynı zamanda adı geçen dinler arasındaki en önemli polemik konuları olmuştur. Örneğin, W. M. Watt, İslâm-Hristiyan diyalog sürecinin sağlıklı ilerleyebilmesinin şartlarından biri olarak, Müslümanların "bütün peygamberler aynı mesajı tebliğ ederler" (1) ısrarından vazgeçmeleri gerektiğini söyler. Çünkü ona göre böyle bir iddiayı en azından Eski Ahit peygamberleri için ispat etmek mümkün değildir. Yine başka bir Hristiyan yazar Christian Troll ise şöyle der: "Eğer bir Hristiyan, Müslüman olmadan

Muhammed'in bir peygamber olduğunu söylerse, o zaman ya kendi (hristiyan) dinini bilmiyor ya da ikiyüzlü demektir." (2)

Aynı şekilde Müslümanların, Tevrat ve İncil'in tahrifi konusunda kullandıkları en önemli argüman, bu metinlerde yer alan ve peygamberlerin *ismet* sıfatlarıyla uzlaşmayan anlatılardır.

Dahası Hz. İsa'nın Hristiyanlık'taki konumu, peygamberlik statüsünü aşmış ve ilahlık seviyesine yükselmiştir. Nitekim o, Kutsal Kitap'ta Tanrı'nın sözü (3), Rab (4) ve Tanrı oğlu (5) ifadeleriyle tanımlanır. Yine Hristiyan amentüsünde İsa, "O, Tanrı'dan gelen Tanrı, Nur'dan Nur, Gerçek Tanrı'dan Gerçek Tanrıdır. Yaratılmış olmayıp, Baba ile aynı özdedir ve her şey onun aracılığıyla yaratılmıştır" (6) şeklinde nitelenir.

İşte bu yazımızda biz, Yahudilik ve Hristiyanlığın nübüvvet anlayışını ana hatlarıyla ele almak suretiyle bu konudaki tartışmalara ışık tutmak istedik.

Yahudilikte Nübüvvet

Yahudilikte peygamberliği ifade etmek için *nevi*, *roeh*, *hözeh* ve *ish ha Elohim* (Tanrı adamı) terimleri kullanılır. Bu terimlerden en yaygın olanı *nevi*'dir. Sözlük manası "sözcü" olan bu kelime, Tanrı adına konuşan veya insanları Tanrı'ya ve emirlerine uymaya çağıran veya geleceğe dair haber veren kimse anlamına gelir. (7) Tevrat'ta ilk olarak İbrahim için

kullanılan bu terim, Malaki'ye kadar neredeyse bütün Yahudi peygamberleri ve yöneticileri için kullanılmıştır. "Gören ve anlayan" anlamındaki *roeh* ve *hözeh* kavramları ise, sıradan insanların kavrayamadığı hususları anlayabilme kapasitesine ve gelecekte haber verme yeteneğine sahip kişi demektir. *Roeh* terimi, ilk olarak Samuel için kullanılmıştır. *Tanrı adamı* demek olan *ish ha Elohim* ifadesi de yine onun için kullanılmış bir sıfattır. (8)

Samuel kitabında rastladığımız "Bugün peygamber denilene, o gün bilen/gören (*hözeh*) denirdi." (9) ifadesi ise zikredilen terimlerin farklı dönemlerde birbiri yerine kullanıldığını gösterir. *Hözeh* terimi ise, Hz. Dâvûd'un danışmanı/bilgesi anlamında peygamber Gad için kullanılmıştır. (10)

Yahudi inancında Rabb'in peygamberlere bilgi aktarması üç yolla olur. Birincisi, Tanrı'nın bizzat görünmesi ya da farklı nesnelere tecelli etmesiyle gerçekleşen vahiydir. Yaygın kabule göre böyle bir vahye muhatap olan tek peygamber Mûsâ'dır. İkinci yol ise rüya ve rü'yettir. Rüya, herkesin uykuda yaşadığı bir hâl iken; rü'yet, Tanrı'nın isteğine bağlı olarak gerçekleşen ve zaman sınırlarını aşan mahiyette gaybın bir anlık gösterimi olarak tanımlanır. Buna göre Peygamber rü'yet sayesinde diğer insanların göremediği şeyleri görebilir. (11) Vahyin üçüncü aktarımı ise, Bunun da Kutsal Kitap'ta birçok örnekleri bulunan ve Tanrı'nın bir melek sayesinde peygambere bilgi ulaştırmasıdır. (12)

Yahudilikte Tanrı ile yüz yüze vahye muhatap olduğu için Mûsâ bütün peygamberlerin en büyüğü ve efendisi kabul edilir. O'nun dışında hiçbir peygamber tanrısallığın özüne nüfuz edememiş, Tanrı ile yakın ilişki kuramamış ve O'nun mesajını layıkıyla anlayamamıştır. Mûsâ'nın tanrısâl vahyi tam anlamıyla idrâk etmesi, O'nun gönül aynasının berraklığına, diğer peygamberlerin bu konudaki başarısızlıkları ise, onların kirli aynalar konumunda olmalarıyla açıklanmıştır. (13) Muhtemelen bundan dolayı XIII. yüzyılın başlarında Mûsâ b.

Meymun (1135-1204) tarafından kaleme alınan ve günümüzde hâlâ Yahudilerin çoğunluğu tarafından kabul edilen Yahudi amentüsünde, "Efendimiz Mûsâ'nın peygamberliği gerçektir. O, kendisinden önce ve sonra gelen bütün peygamberlerin en büyüğüdür" ifadesi yer almıştır. (14)

Yahudi geleneğinde Mûsâ'dan sonraki ikinci büyük peygamber İşaya'dır. Zira onun da Mûsâ gibi vahiy ve kehanetlerin gerçek anlamlarını bilen bir peygamber olduğu zikredilir. Ayrıca O'nun mesajının sadece İsrail'e değil, bütün insanlığa olduğunun da altı çizilir. Bununla birlikte Yahudi tarihinde bazı dönemlerde Hoşea veya Tevrat'ın yazıya geçirilmesi ve korunması yönündeki çabalarından dolayı Ezra'nın peygamberlik konusunda Mûsâ'dan sonraki ikinci sırayı işgal ettiği şeklinde tartışmalara rastlanır. (15)

Mûsâ dışındaki peygamberlerin temel görevi, Tevrat'ta yer alan hükümleri açıklamak ve bu konuda insanlara örnek olmaktır. Onların yeni hükümler koyma ve mevcut olanları kaldırma yetkileri yoktur. Bu ve benzeri görüşler, "İsrail'e verilen bütün hükümlerin Mûsâ'ya Tur Dağı'nda verildiği" inancına dayanır. (16) Bundan ötürü İsrail peygamberleri ne Tora'dan ayrılmış ne de ona bir şey ilave ederek onu genişletmişlerdir. Dahası onların söz ve davranışları Tevrat tarafından onaylanmadıkça şeriat için esas kabul edilmez. (17)

Rabbilere göre peygamberlerin sayısı belirsizdir. Bütün peygamberlerin isimleri Tevrat'ta zikredilmez. Tevrat'ta zikri geçenler sadece kehanetleri veya hikâyeleri gelecek

nesiller için bir ders/ibret niteliğinde olanlardır. Burada 48 erkek ve 7 kadın peygamberden söz edilir. Erkek peygamberler arasında İbrahim, İshak, Yakup, Mûsâ, Harun ve Zekeriya gibi Müslümanların aşına oldukları bazı isimlere rastlansa bile çoğunluğu İslâmî literatüre yabancıdır. Yûşa, Pinhas, Yael, Elkanah, Eli, Samuel, Gad, Nathan, İddo, Mihayihu, Ahiya, Yehu, Hiziel, Eliezer, Hosea, Amos, Eliya, Elişa, Yona, bunlardan bazılarıdır. (18) Kadın peygamberler ise Miriam, Deborah, Huldah, Sarah, Hannah, Abigail ve Ester'dir. İsrailoğulları'ndan olmayan yedi yabancı peygamberin isimleri de şunlardır: Balaam, babası Beor, Eyyûp ve onun üç arkadaşı ile Beraşel oğlu Elişâ'dır. Yabancı peygamberlerin en üstünü Balaam'dır. Hatta onun Mûsâ kadar büyük bir peygamber olduğunu iddia eden görüşlere bile rastlamak mümkündür. (19)

"Her milletin bir peygamberi vardır" düşüncesi Yahudilikteki yaygın kanaattir. Ancak bu konuda Yahudi düşünürleri arasında görüş ayrılıklarına rastlanır. Örneğin Philon, peygamberliğin Tanrı'nın inayeti ve seçimiyle gerçekleşen bir olay olduğunu, melek veya tanrısâl sesi alabilmek için kişinin temizlenmiş, hakîm, adil ve bedenî arzularını kontrol altına almış olması gerektiğini söyler. "Tora yoksa İsrail de yoktur" demesine karşılık, peygamberlerin İsraili olma şartını iddia etmez. Saadia Gaon'un da görüşleri buna yakındır. Judah Halevi'ye göre ise, peygamberlik seçilmiş uluslara özgüdür. O, "Diğer uluslar ve filozoflar için peygamberlik yoktur" görüşünü savunur. (20) Mûsâ b. Meymun ise peygamberliğin herkes

için mümkün olduğunu, ancak bunun için bireylerin kişisel becerilerini geliştirmiş olmaları gerekir. Ama kişisel yetenekleri ve becerilerini geliştirmiş herkesin de peygamber olması söz konusu değildir. Peygamberlik Tanrı'nın bir ihsanıdır ve O'nun tercihi-ne göre gerçekleşir. (21)

Tevrat'ta *nevi* sıfatı ilk defa Hz. İbrahim için kullanıldığından, Yahudilikte peygamberlik doğal olarak onunla başlatılır (22) ve bu süreç Mûsâ ile zirveye çıkmıştır. Çünkü O'nun sayesinde tanrısal yasanın yüzüne inmesi gerçekleşmiştir. O, ilahî yasanın aktarıcısıdır. Mûsâ'dan sonraki peygamberler yaklaşık sekiz asırlık bir dönem boyunca Mûsâ'nın dünyaya getirdiği bir yasanın insanlara anlatılması ve toplumlarca uygulanması konusunda büyük mücadeleler vermişlerdir. Fakat MÖ. 587-586 yıllarında gerçekleştiği düşünülen I. Kutsal Mabed'in yıkılışı ve Babil sürgünüyle birlikte İsrailoğulları'nda peygamberlik süreci tamamlanmıştır. Bu anlamda İsrailoğullarına gönderilen son peygamber, MS. V. yüzyılda yaşadığı kabul edilen Malaki'dir. Sözlük anlamı "Elçim" olan veya "Rabbin elçisi" manasındaki "malakhiyyat" kelimesinin kısaltılması olan bu terim, bazen özel bir isim bazen de Ezra'nın bir sıfatı olarak kabul edilir. (23) Buna göre Yahudilikte peygamberlik sürecinin İbrahim'le başlayıp Ezra ile sona eren yaklaşık on beş asırlık bir dönemi kapsadığı söylenebilir. Üstelik bu süreçte Müslümanlarca peygamber kabul edilen Hz. Âdem'den İbrahim'e kadar gelen peygamberler ve MÖ. V. asırdan Hz. Peygamber'in ortaya çıktığı dönem arasındaki yaşamış olanlar Yahudiler tarafından peygamber olarak tanımlanmaz. Ayrıca Hz. Dâvûd ve Hz. Süleymân da vahiy tecrübesi yaşamış olmalarına rağmen peygamber değil, önemli Yahudi kraları arasında sayılır.

Hristiyanlıkta Peygamberlik

Batı dillerinde *peygamber* için "önceden söyleyen, geleceğe dair bilgi veren" anlamlarındaki Grekçe *prophetes* sözcüğü kullanılmıştır. Bu terim Hristiyanlıkta hem Yahudi peygamberleri (24), hem Vaftizci Yahya (25), hem İsa, hem de ondan sonra Yeni Ahit peygamberleri için tercih edilmiştir. (26) Buna rağmen

Kur'an'da peygamber olarak zikredilen Hz. Âdem, Hz. İbrâhîm, Lût, İshak, İsmâîl, Ya'kûb, Mûsâ, Hârûn, Dâvûd, Süleymân ve Eyyûb gibi şahsiyetlerin hiçbirisi Müslümanların anladıkları ve yorumladıkları manada Hristiyanlıkta peygamber olarak görülmez.

Peygamber denildiğinde, Hristiyanların hatırına öncelikle Kutsal Kitab'ın *Neviim* bölümünde zikredilen ve İsa'nın, Mesih olarak geleceğini çok önceden haber verdikleri kabul edilen İşaya ve Yereya gibi peygamberler gelir. Onlar, sekizi büyük on ikisi de küçük olmak üzere toplam 21 kişidir. Hayatları ve peygamberliklerine dair bilgiler, çoğu kendi isimleriyle anılan ve günümüz Hristiyan kutsal kitabının bölümlerini oluşturan kitaplarda mevcuttur. Bu eserler, aslında İsrail oğullarının Filistin'e yerleşmeleri ile MÖ. 587'de gerçekleştiği düşünülen I. Babil Sürgünü arasındaki yaklaşık altı asırlık dönemde yaşadıkları olayları konu edinir. Dolayısıyla bu kitaplar hem Hristiyanlıktaki peygamber anlayışını tespit etmek, onların toplumsal rolleri hakkında bilgi edinmek hem de zikredilen dönemdeki İsrail tarihini öğrenmek açısından önemli kaynaklardır.

Bu eserlerdeki anlatılara göre Hristiyanlıkta peygamberler, kendi toplumlarının dinî gelenek ve uygulamalarına bağlı ve insanlarla iç içe yaşayan kimselerdir. Onlar, toplumda gördükleri yanlışları düzeltmiş ve iyilik konusunda insanlara örnek olmuşlardır. Hatta bu uğurda zaman zaman yöneticilerle kavgayı bile göze almışlardır. Örneğin peygamber Nathan ile Kral Dâvûd arasında ikincinin Bethseba konusundaki tavrından ötürü hararetli tartışmalar yaşanmıştır. (27) Yani toplumsal işlevleri bakımından Hristiyanlıktaki peygamber anlayışının İslâmî görüşe yakınlığı söylenebilir. Ancak Hristiyanlık açısından bir peygamberin birincil görevi, gelecek hakkında öngörülerde bulunmak ve dünyayı Mesih'in gelişine hazırlamaktır. Fakat onların kehanetleri kendi dönemlerinin toplumsal ve siyasi olaylarıyla da ilgili olabilir. Nitekim birçok Eski Ahit peygamberi sürgün yıllarında İsrail devletinin yeniden kurulacağını öngörmüştür. Ama onlar, aynı zamanda Tanrı'nın halkını düşmanların elinden kurtaracak ve onlar arasında Tanrı'nın egemenliği-

ni yeniden tesis edecek bir Mesih'ten de söz etmişlerdir. Üstelik Eski Ahit'e göre gelecek olayları doğru tahmin etmek hakiki peygamberleri yalancı-lardan, sahte peygamberlerden ayıran en önemli ölçüttür. (28)

Yeni Ahit'te zikredilen peygamberler ise, daha ziyade Hz. İsa'nın beklenen Mesih olduğu ve görüşlerinin insanlara anlatılması konusunda çaba sarf eden öğretmenler olarak tanımlanabilir. Fakat onlar da zaman zaman bunun dışında gelecekle ilgili başka öngörülerde bulunmaktan kaçınmamışlardır. Onların önemli bir kısmı, bizim Hz. İsa'nın yardımcılarını anlamında havari olarak tanımladığımız kimselerdir. (29)

Eski Ahit peygamberlerinin Mesih'in gelişine dair kehanetleri Hristiyanların daha fazla ilgisini çekmiştir. Çünkü bu dinin temel öğretilerinden biri İsa'nın Mesih olduğuna imandır. Hatta Hristiyanlığın bu inanç üzerine inşa edilmiş bir din olduğunu söylemek bir abartı olmaz.

Çağdaş Hristiyanlara göre peygamberin temel görevi, gelecek öngörüsü değil; Tanrı'nın emirlerini insanlara duyurmak ve sıkıntılı durumlarda onlara yardımcı olmaktır. Zaten Eski Ahit'teki peygamberlik hikâyelerinde anlatılan da budur. Örneğin Yereya ile yalancı peygamber Hananiyah arasındaki yaşanan tartışmalardan birinde, Yahuda Krallığının içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan nasıl çıkabileceği tartışılır. Babillilerin muhasarası altındaki Kudüs'te yaşayan Yahudiler, kanlarının son damlasına kadar savaşmalı mı yoksa düşmana teslim mi olmalıydı? Tanrı'nın öz halkını korumaya yönelik en uygun tavır ne olmalıydı? Yereya ve Hananiyah bu konuyu uzun uzun tartışmış ve farklı tavsiyelerde bulunmuşlardır. (30) Denilebilir ki, toplumdan uzaklaşarak münzevi bir hayatı yeğleyen peygamber düşüncesi Hristiyanlara yabancıdır.

Hristiyanların vahiy tecrübesi ve mahiyetine ilişkin görüşleri de Yahudi ve Müslüman öğretilerinden kısmen farklıdır. Bu konuda Eski Ahit'teki örneklerden biri, *vecde* dalan peygamberin zihnine birtakım bilgilerin gelmesidir. Diğer bir deyişle, onlara göre Tanrısal Ruh *vecd* halindeki kim-

seye gelir ve Kral Saul örneğinde gibi onun durumunu ahlaki bakımdan daha iyiye, güzele dönüştürür. Ama ona insanlara ulaştırması için bir mesaj bırakmaz. (31) Dahası Peygamber dediğimiz kimse, yaşadığı tecrübeyi kendi idrâk ve kabiliyetine göre hikâyeleştirip insanlara anlatabilir. Hatta yaşadıkları özel tecrübelerden edindikleri bilgilerle halka ve yöneticilere yardımcı olabilir. (32) Peygamberlik tecrübesinin kötüye kullanıldığı veya toplum nazarında itibar görmediği dönemler de olmuştur. Böyle durumlarda onların kendilerini peygamber olarak tanıtmaktan kaçındıkları dikkati çeker. Nitekim Amos, kendini peygamber veya peygamberler topluluğunun bir üyesi değil; Tanrı'nın "git ve geleceğe dair öngörülerini insanlara söyle" diye görevlendirdiği bir çoban olarak tanımlamıştır. (33)

Hristiyanlara göre vahiy veya peygamberlik tecrübesi, Tanrı'nın kendini açma eylemidir. Bu olayda Tanrı, peygamberlerin karakterlerini, bilgi ve tecrübelerini baskılamaz hatta onun vasıtasıyla hareket eder. Nitekim yukarıda zikredilen tartışmada Hananiyah ve Yereya, her ikisi de vahiy tecrübesi yaşamış olmalarına rağmen farklı öngörü ve tavsiyelerde bulunmuşlar. Bunu da yaptıkları gözlemleri ve sahip oldukları tecrübeye göre yapmışlardır. Bununla birlikte onlar beraberce Kudüs'ün Babil Kralı tarafından ele geçirileceğini söylemişlerdir. Fakat vurguladıkları esas nokta, Tanrı'nın günahları sebebiyle kendi halkının yenilmesine izin vereceği

ama bunun, hiçbir şekilde Tanrı'nın İsrailoğullarına karşı sevgisinin bittiği şekilde yorumlanamayacağıdır. (34)

Tanınmış oryantalist Watt'a göre, Peygamberin tebliğinde kişisel unsurların bulunması, onların hatalardan tamamen azade olmadıkları anlamına gelir. Nitekim Kudüs'ün düşmesi ve valisi Gedalya'nın öldürülmesinden sonra Yereya, hayatta kalan ve Mısır'a gitmek isteyenlere şöyle demiştir: "Eğer düşündüğünüz gibi Mısır'a giderseniz, tamamen yok olursunuz." (35) Fakat Yahudiler orada topyekün yok olmamışlardır. Aynı şekilde Hag-gay ve Zekeriya peygamberler de Vali Zerubabel'in Tanrı tarafından gönderilmiş bir Mesih olduğunu söylemişlerdi. Fakat o, Mabed'in yeniden inşasına katkı vermişse bile sonunda Mesih olmadığı açıkça ortaya çıkmıştır. Fakat insanlar her zaman Tanrı'nın elçilerinin hiç yanlış yapmayan insanlar arasından seçildiklerini ve hiçbir zaman hata yapmadıklarını düşünmüşlerdir. Fakat yaşanan ve hikâye edilen olaylar durumun böyle olmadığını gösterir. Üstelik bu peygamberler Tanrı ve O'nun insanlarla ilişkileri hakkında önemli hususlar beyan etmişlerdir. (36)

Dahası, *sami* dinlerdeki "Tanrı, kendini peygamberler aracılığıyla bildirir" iddiası, vahyin doğrudan peygamberin bilinçaltına ve ondaki etkin kolektif bilinçaltı sayesinde gelebileceği ihtimalini hariçte bırakmaz. Bilinçaltı da, Tanrı tarafından yaratılmış olarak kabul edilmeli ve

geleneksel melekler veya Tanrı'yla irtibatla olan varlıkların, çağdaş karşılığı gibi görülmelidir. Bir şeyi Tanrı'nın doğrudan bir eylemi görmek ile onu yaratılmış bir varlık eliyle meydana gelmiş bir eylem olarak tanımlamak arasında bir tezat yoktur. Unutmayalım ki, ekmek hem Tanrı'dan hem de fırından gelir.

Dipnotlar:

1. W.Montgomery Watt, "Thoughts on Muslim-Christian Dialogue", *Hamdard Islamicus* (Vol. I, Number 1/Summer 1978, pp.1-52), s.25
2. Christian W. Troll, *Açıklayabilmek İçin Ayırdetmek*, Türkçesi: Robert Kaya, İstanbul-2008, s.168
3. Yuhanna, 1/1-3, 14
4. Resullerin İşleri, 1/21; 2/36; 11/20; Vahiy, 22/20
5. Matta, 2/15; Markos, 1/1, 14/61; Luka, 22/70
6. *Katolik Kilisesi Din ve Ahlâk İlkeleri*, Fransızcadan çev.: Dominik Pamir, İstanbul-2000, s.64
7. Mustafa Sinanoğlu, "Kitab-ı Mukaddes'te Nübüvvet", *İslâm'da Peygamber İnancı*, ed. İbrahim Coşkun, Ensar Neşriyat, İstanbul-2009, s.28
8. I. Samuel, 9/6
9. I. Samuel, 9/9
10. II. Samuel, 24/11
11. Barlak, age, s.35
12. Bkz; Çıkış, 3/2; Resullerin İşleri, 7/30, 75
13. Bkz; Sayılar, 12/6-8; I. Korintliler, 13/12
14. *Dinler Tarihi El Kitabı*, ed. Baki Adam, Grafik Yayınları, Ankara-2015, s. 84
15. W.S.Wurzbürger, "Prophets and Prophecy", *Encyclopedia Judaica (EJ)*, XIII/1170-81, Jerusalem-1996, s.1175
16. Bkz. Levililer, 27/34
17. EJ, s. 1175
18. Yahudi Peygamberlerinin isimleri ve bu konudaki tartışmalar için bkz. Eldar Hasanov, "Yahudilikte Peygamberlik ve Peygamberler", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt:3, Sayı:4, 2014, s.689-691
19. EJ, s. 1176
20. Bkz; EJ, s. 1176-77
21. Hasanov, agm, s682
22. Yaratılış, 20/7
23. EJ, XI, 812
24. Luka, 4/27; Resullerin İşleri, 2/25, 32
25. Matta, 11/9-14
26. Matta, 16/14; Markos, 6/4; Yuhanna, 6/14
27. II. Samuel, 7/12
28. Tesniye, 18/22
29. Resullerin İşleri, 11/27; 21/11
30. Watt, agm, s.35
31. I. Krallar, 22/24)
32. Watt, agm, s.35
33. Amos, 7/14
34. Watt, agm, s.35
35. Yereya, 42/22; 44/27
36. Watt, agm, s.35

KESTEL VANİ MEHMET YATILI KUR'ÂN KURSU

"Ey insanlar! Rabbinizden size bir öğüt, sinelerdekine (kalplerdeki hastalıklara) bir şifa, müminler için bir yol gösterici ve rahmet (Kur'an) gelmiştir."

Yûnus Sûresi; 10/57

"Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğreneniz ve öğretenizdir."

Hız. Muhammed (sav) / Buhari, Fedailü'l-Kur'an, 21

Kur'an dünyada en çok okunan ama maalesef en az anlaşılan kitaptır.

Kur'an'ı sadece sevap kazanmak için okunan bir kitap olmaktan çıkartıp, anlamak ve hayata tatbik etmek için okunan bir kitap haline dönüştürmek elzemdir.

Asıl sevabın Kur'an'ı anlamak ve Kur'an ile amel etmekle kazanılacağını da unutmamak gerekir.

İslamiyet'in kısa zamanda geniş kitlelere hızla yayılmış olmasında şüphe yok ki O'nu tebliğ eden peygamberin yaşadığı Kur'an ahlakının büyük bir payı vardır.

AMACIMIZ

- Gençlerimizin Kur'an lafzını en güzel bir biçimde okumasını ve ezberlemesini sağlamak.
- Gençlerimize Kur'an'ın manasını, mesajlarını, ilke ve prensiplerini öğretmek Kur'an ahlakıyla ahlaklanan ve yaşayan bir gençlik yetiştirmek.

FAALİYETLERİMİZ

- Kur'an Kıraatı Dersleri
- Hafızlık Eğitimi
- Tefsir ve Hadis Dersleri
- Karakter Eğitimi
- Kişisel Gelişim Kursları
- Geziler, Piknikler, Halı Saha Maçları vb. Sosyal Faaliyetler

"Bir topluluk Allah'ın evlerinden bir evde toplanır, Allah'ın kitabını okur ve onu aralarında müzakere ederlerse üzerlerine sükunet (huzur) iner. Allah'ın rahmeti onları kaplar ve melekler de etraflarını kuşatır. Allah kendi katındakilere onlardan söz eder."

Hız. Muhammed (sav) / Müslim, Zikir, 38

Ziraat Bankası Hesap No: TR 85 0001 0011 4668 8923 7250 01

Türkiye Finans Bank Hesap No: TR 50 0020 6002 2202 5117 3200 01

Ankara Yolu 13. km (Saray Örneği Bitişi) Kestel / BURSA

Tel: 0224 372 58 58 - Tel: 0535 476 32 36

Hasım İşcan Caddesi No:111 Demirtaş Metro İstasyonu
Osmanlı / BURSA
www.HAKANSPOR.com
0.555 973 34 80 - 0.555 978 03 81 - 0.542 453 49 94
hakanaragöz / hakanpor
hakanaragöz / hakanpor

Sublimasyon ve Dijital Baskılı Forma-Şort & Spor Malzemeleri İmalat Sanayi

HAKANSPOR

*Bu ilan firmanın isteği üzerine ters basılmıştır.

T.C. MEB ÖZEL
LİDER SANCAK

YÜKSEK ÖĞRENİM ÖĞRENCİ YURTLARI

BURSA KIZ ÖĞRENCİ YURDU

Tel: 0 (224) 251 00 41

Adres: Dumlupınar Mah.
Gökova Cad. No:19/B, Görükle
Nilüfer / BURSA

BURSA ERKEK ÖĞRENCİ YURDU

Tel: 0 (224) 252 49 49

Adres: Kırcaali Mah.
Şirin Sk. No:8
Osmangazi / BURSA

KONYA ERKEK ÖĞRENCİ YURDU

Tel: 0 (332) 350 50 36

Adres: Abdulaziz Mah.
Nasreddin H. Sk. No:15
Meram / KONYA

KONYA KIZ ÖĞRENCİ YURDU

Tel: 0 (332) 351 33 43

Adres: Beyazıt Mah.
Oya. Sk. No:6
Selçuklu / KONYA

SANCAK GENEL MERKEZİ

Tel: 0 (224) 223 2 223

Adres: Üçevler Mah.
Burçak.Sk. No:6 K:3
Nilüfer / BURSA

ANKARA ERKEK ÖĞRENCİ YURDU

Tel: 0 (312) 220 10 07

Adres: Oğuzlar Mah.
1395. Sk. No:28
Balgat / ANKARA

KALİTE VE HUZURUN ADRESİ

www.sancakegitim.com

Fitness

Fighting

Çocuklarımıza Haftasonu Mükemmel bir aktivite

Çocuklarımız için haftasonu mükemmel bir aktivite. Bursa'nın en güzel tesislerinden biri olan Nilfit'de Cumartesi-Pazar 10.00 - 11.00 arasında, Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim öğretmeni ve Wing Chun eğitmeni Sihing Tayfun BOZOĞLU gözetiminde çocuklarımız için, hem onların fiziksel gelişimlerini, hemde çocuk yaşta kazanılması gereken, disiplin, düzen, paylaşma, takım ruhu, merhamet ve dostluk gibi karakteristik özellikleri aşılayan Wing Chun Kungfu ve Escrima eğitimleri, dokuz yıldır Bursa'da Profesyonel olarak devam etmektedir. Sizde ailemize katılın.

nilfit

• Fitness • Cardio • Spinning • Power Plate • Aerobic • Pilates • Zumba • Yoga

Üyelik bilgisi için 0532 111 22 77 - 224 245 68 00 / NILPARK

nilfit.com

[/bursanilfit](https://www.facebook.com/bursanilfit)

Format®
c l a s s i c

www.mzeki.com

MODA ZEKİ GÖLHAN TEKSTİL ÜRÜNLERİ TİC. ve SAN. A.Ş.

Merkez:
Laleli Cad. Lalesaray Apt. No: 29/5
Laleli - İSTANBUL
Tel: (+90212) 518 72 91
Fax: (+90212) 518 72 96

Showroom:
Mesihpaşa Mah. Ordu Cad.
Ceylan Sk. Köksay İş Hanı No:14/A
Laleli / İSTANBUL
Tel: (+90212) 518 88 29
Fax: (+90212) 638 63 04

Showroom:
Nişanca Mah. Daltaban Yokuşu
Aybal Apt. No:5/3
Laleli - İSTANBUL
Tel: (+90212) 518 49 21

Showroom:
Dere Sk. Derya Apt. No:5/4
Osmanbey - İSTANBUL
Tel: (+90 212) 230 25 74
Fax: (+90212) 240 70 77

CANTOY®
Tekstil Konf. San. Tic. Ltd. Şti.

www.cantoybebe.com

www.cantoyshop.com

baby doll

www.aydinvincgrup.com

İDDİALİYİZ!....

Kimsenin yapamadığı işlere talibiz

Yapılan İşler

- Limanlarda tahmil tahliye
- Sanayide her türlü fabrika montaj ve demontajı
- Fabrika içerisinde makina montajı
- Her türlü ağır yük ve iş makinesi nakli
- Her tonajda kiralık forklift

Istanbul'da 450 ton TBM nakliyesi

Gantry Sistemle 450 Ton TBM'nin tünelden çıkarılması

Hilton Otel'de 100m'ye cam silme vinci montajı

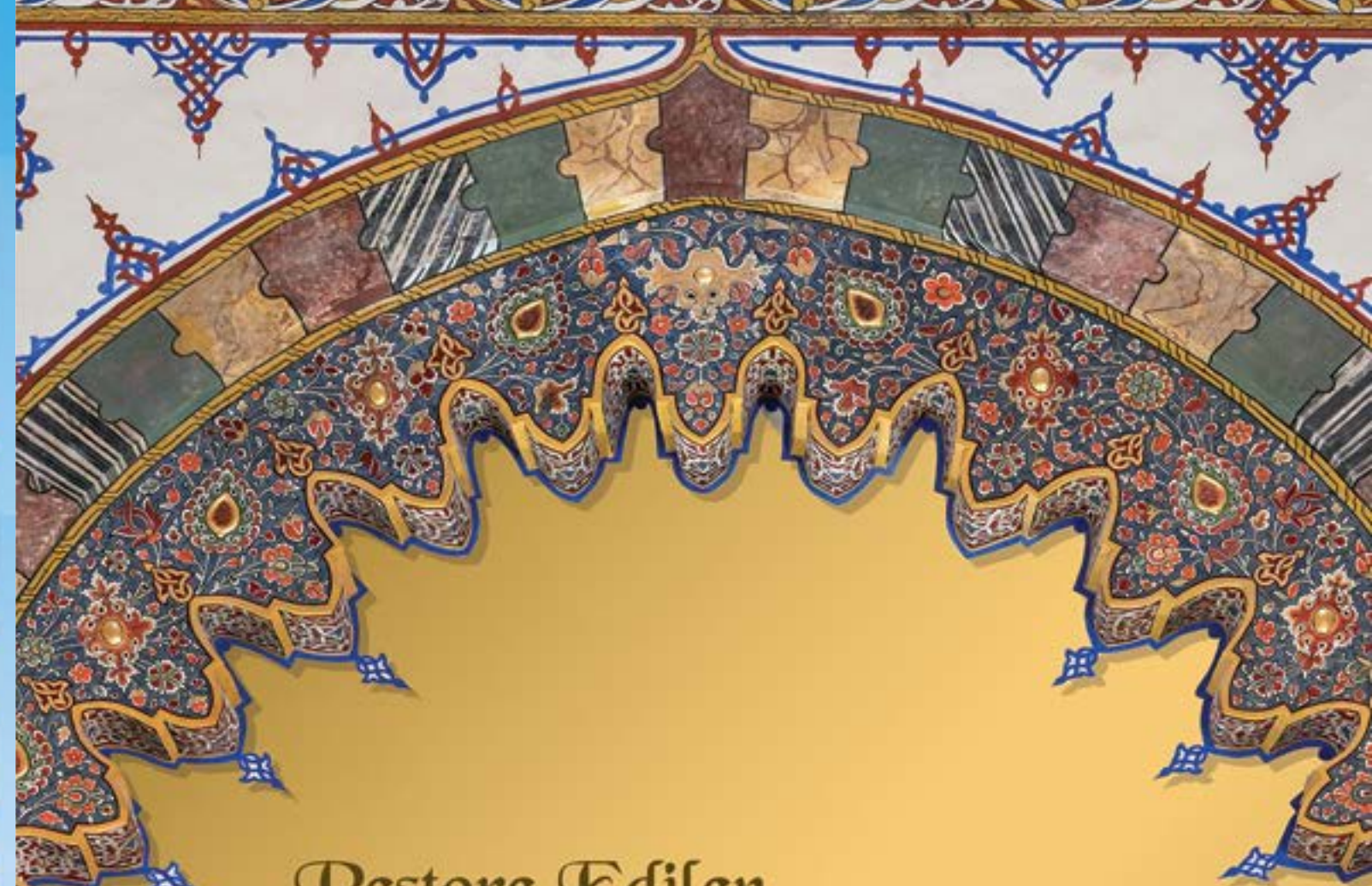
300 ton Siemens Gaz Türbini Nakliyesi

Gantry Sistemle 8m kaldeye Siemens Generator montajı

"1300 ton kapasiteli özel STRANDJACK halatlı kaldırma sistemi ve özel kule mesnetleri ile vinçlerin kaldıramayacağı tonajların kaldırılması"

Entegre'nin yaptığı 450 Mw kapasiteli Tofaşbeyli Termik santralinin 3 adet 220 ton Siemens generator ve 3 adet 175 ton buhar türbinlerini 13m koduna 1200 ton kaldırma kapasiteli Gantry sistem ve 1300 ton kaldırma kapasiteli strandjack halatlı kaldırma sistemiyle bu özel kaldırma işlemini gerçekleştirdi. Bu projede kaldırma yüksekliği ve hidrolik gantri sistem ve strand Jack halatlı kaldırma sistemiyle enerji verimliliğinde kaldırma operasyonu olarak Türkiye'de gerçekleştirilen en büyük projedir. Aydın'ın Türkiye'de kimsenin yapamadığı işleri yapmaya devam ediyor. Bu operasyonla da enerji sektörüne büyük katkı sağlıyor.

Restore Edilen Muradiye Külliyesi'nin içi başka, dışı başka, ruhu başka güzel

Sükûneti, gizemi ve sadeliğinin ardındaki ihtişamıyla, yaşanan dünya ve ahiret yurdunun arasında bir geçiş kapısı olan Muradiye Külliyesimiz, yapılan restorasyon çalışmasıyla yılların yorgunluğundan arındırıldı.

İçi başka, dışı başka, ruhu başka güzel Muradiye Külliyesi, tüm gizemiyle sizleri bekliyor.

Hayırlı Olsun

Recep Altepe
Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı

Adres: Etiler Mah. Mercan Sok. No: 106 Beşiktaş / İstanbul / Türkiye Tel: (212) 254 00 88 - 271 00 52 Faks: (212) 255 19 51 E-mail: aydinvinc@aydinvincgrup.com
Şube 1: Bağcı Mah. No: 174 Gebze / Kocaeli / Türkiye Tel: (262) 644 62 11 E-mail: Gebze@aydinvincgrup.com
Şube 2: 17 Eylül Mah. Alalark Cad. No: 327/1 Bandırma Balıkesir Tel: (266) 715 26 91 Faks: (266) 715 26 93
Şube 3: 00 7063 4200 000 (2 adet) 00 7063 4200 008 RUSYA

BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Bu ülkenin
neresinde olursak olalım;
değerlerimizle bir aradayız.

Biz millet olarak geçmişimizle, geleceğimizle, inancımızla
ve taşıdığımız değerlerle birbirimize bağlıyız.

Ve biz Kuveyt Türk olarak, Türkiye'nin dört bir yanında
hizmet verirken, bizi biz yapan değerlerimize sahip çıkıyoruz.

KUVEYTÜRK
SAĞLAM BANKACILIK